

Эхэ найхан нутагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯД ҮНЭН

1921 оной
декабрийн 21-нээ
гарана

Бүгд
арадай
газетэ

1996
ИЮЛИН
17
Зунайдунда хүэ
морин харын 2
СРЕДА
гарагай 4
№133 (19473)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИЙН ДОЛООН ХОНОГ

Июлин 15. Буряад Республикын Президент А. В. Потапов хаяхан Бэшүүрэй аймагаар ябажа, аймагын ажахиныуудайнь, бага ажахиныуудайнь, ажал эрхлэгүүдтэй танилсаһан, үргэн ажиллашадтай уулзаһан, ажахиныуудайнь тохёолдожо байһан бэрхэшээл түбэгүүдые үзэжэ абahan, аймагай хүтэлбэрлэгшэдтэй түблөө байгаа. Тийн тус аймагта ажиллаж үзүүлхэ хэмжээнүүдые абаха талаар түблөөн үсэгэлдэр Леонид Васильевичай хүтэлбэри дор болобо. Удаань Президент А. В. Потапов хубинь асуудалнуудаар хүн зонтой уулзаһан байха юм.

Июлин 16. Республикын Правительствын Президиумай хуралдаан энэ үдэр боложо, судлал-экономическа гол асуудалнуудые хаража үзэжэ, эдээн тушаа шухала ажахиныуудые абahan

байгаа. Үбэлдэ бэлдэхэ, малай тэжээл хуряжа абаха асуудалнуудаар аймагуудай, районнуудай өөһэдүн хүтэлбэрийн толгойлогшонортой түблөөн үнгэргэгдэбэ. Гүрэнэй агнуурийн жаса хамгаалгын асуудалнуудаар семинар энэ үдэр нээгдэбэ.

Июлин 18. Забайкалийн сэрэгэй округой частынуудтай, республикын предприятинуудтай, эмхи зургаануудтай, организацинуудтай сэрэгэй-шефскэ холбоо барисаае хүгжөөлгын түблөөн энэ үдэр болохо.

Июлин 19. Залуушуулай хэрэгүүдэй, аяншалгын, физическэ культура ба спортын хэрэгүүдэй талаар гүрэнэй комитетдэй коллегийн заседани болобо.

Энэ долоон хоногой туршада республикын Хүдөө ажахын министерство малай тэжээл бэлдэхэхэ ба ургаса хуряаха талаар оперативна штабай

заседани үнгэргэхэ, Экономикын министерство энэ жэлэй түрүүшын хахад жэлдэ республикын социально-экономическа хүгжэлтын талаар шэнжэлхы материал бэлдэхэ, Архивуудай хэрэгүүдэй талаар комитет байгша оной түрүүшын хахад жэлдэ архивай эмхи зургаануудай хүдэлмэрийн дүнгүүдээр коллегийн заседани зарлаха, Эрдэм хуралсалай министерство Загарайн болон Ивалгын аймагуудай зунай элүүржүүлгын лагерьнуудай хүдэлмэрийн шалгахы. Промышленностины министерство харгыгаар ябалгын аюулгүйсэ сахиха комиссийн заседани эмхидхэхэ, Монополидо эсэргүү политика бэлдүүлхэ захиргаан 1997-98 онуудта экономикодо монополияне усадхан зайсуулаха программа зохёохо талаар министерствэнууд болон албан зургаануудай эрхилэгшэдтэй хүдэлмэри ябуулаха байна.

ТОБШО НҮРНҮҮДЭЭР

БУРЯД ОРОНОЙ демократическа хүгжэлтын гол бодомжые зохёохо талаар республикын Президентын өөсэ жасаһаа 33,3 миллион түблөөн мүнхэн таһалагдажа түблөө. Энэ гол бодомжые зохёох хэлсэн Зүүн Сибирин технологическа университетдэй баталагдаха юм.

РЕСПУБЛИКЫН Правительствын тогтоолоор Х. Бамсаревай нэрэмжэтэ буряад ажахины академическэ театрта буряад ороной соёлой угай аймагай онсо үнэтэ шухаг объект гэхэн нэрэ зэргэ баталагдабо.

РЕСПУБЛИКЫН Правительствын тогтоолоор хүнгэн ба будаа ажалгын промышленноостийн продукция үйлдбэрлэлэн гаргаха талаар республикын захил тухай баталагдаа. Гүрэнэй захил ажахиныуудай предприятинуудын курсын үедэ дорхойлогдохо байна.

МОСКВАДА болоһон Буряад Республикын үдэрнүүдэй түблөөн согсологдобо. Түблөөн ба уран найханай 60 гаран артист соёлой програмда хабаадаба. Бүхы артистнууд амжалтатайгаар түрээсөө. Түблөөн хараалагдаһан үзэлгануудай, "түхэрээн эрхлүүдэй" үедэ республикын гадаадын экономическа ажал ябуулгыг түблөөн, Бурядад интернационально-түүхэй эдэй заснуудые ашаглаха, Байгал урай оршон тойронхийн ажа, хамгаалаха, мүн түблөөн ажахины хүгжөөхэ асуудалнуудаар 60 гаран проект, ажахиныууд хабаадаба, түблөөн хэлсэгдэһэн байна.

ШУХАЛА ТОГТООЛ

"Буряад Республикада хургуулида ороодүй үхибүүдые хургалгын эмхи зургаануудые үлөөхэ тухай" тогтоол республикын Правительство абаба.

1992 онһоо хойшо тэдэнэй тоо 237-гоор гэхэ гү, али гурбанай нэгэ шахуу хубаар хороогдоо. Нёдондо жэлэй һүүл багта хургуулида ороодүй үхибүүдые хургалгын 556 эмхи зургаан тоологдожо байба. 39945 үхибүүн эндо ябана. Сэхыень хэлэбэл, сүлөөдэ гаргагдаһан хүүгэдэй саадууд болон яслинуудай ехэнхи хубинь хүүгэдэй байшангууд, эхин шатын хургуулинууд, нэмэлтэ хуралсалай эмхи зургаанууд бологдоо.

Эрдэм хуралсалай министрствэтэй түбшэжэ хэлсэнгүй, эрдэм хуралсалай системн байшангуудые абахагүй, үгышыг гэхэл, тэдэнэй зорилгонуудые хубилгахгүй гэжэ республикын Правительство Гүрэнэй зөөри эрхилхэ талаар республикын гүрэнэй комитетдэ, хотонууд болон аймагуудай, районнуудай захиргаануудай толгойлогшонорто дурадхаба. Хүүгэдэй саад гү, али яслинуудта үхибүүдэ байлганаһан түлөө түрэлхидэй бодото гаргашануудай 20 процентһээ дээшэ бэшые түлэхэ арга олгоһон хэмжээнүүдые дурадхаа.

ШАНГА ШАНГАПТА

Улаан-Үдэ хотые үбэлдэ бэлдэхэ талаар ээлжээтэ заседани хаяхан болобо. Республикын хүн зонине, предприятинуудые, эмхи зургаануудые, организацинуудые түлшоор, дулаанай ба электрын элшэ хүсөөр хангаха асуудалнуудые дары гуримшуулаха талаар Правительствын комиссийн түрүүлэгшэ, республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А. П. Табалаев энэ заседани хүтэлхэн байгаа.

Олон харын хугасаа соо үргэлжэлдэг үбэлжэлгэдэ элшэ хүсэний болон дулаанай сетнүүдэй объектнуудые бэлдэлгыг хамтаараа шалгахы шухала гэжэ заседанида хабаадаһаад тобшолбо.

Иигэжэ хамтын шалгалтын дүнгүүд үбэлжэлгэдэ хотын бэлэн болоһон тухай дэлгэрэнгы тайлбари үгэхэ байна. Үбэлжэлгэдэ нийслэл хотые бэлдэлгын асуудалнууд августын 20-до республикын Правительствын заседани дээрэ түблэн хэлсэгдэхэ юм.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэлбэлэй албан.

НАНАМЖАНУУДАА ХУБААЛДАБА

Саха (Яхад) Республикын Гүрэнэй Суглаанай (Ил Түмэн) Палатын Түрүүлэгшэ Е. М. Ларионов, Гүрэнэй Суглаанай (Ил Түмэн) Түлөөлэгшэдэй Палатын Түрүүлэгшэ А. П. Илларионов, Палатын комитетдэй түрүүлэгшэ Н. М. Винокуров, мандатна комиссийн Түрүүлэгшэ В. П. Гавриленко гэгшэд Буряад Республикын хуули зохёон баталдаг зургаантай Хэлсээ баталхыа ерээ гэжэ мэдээсэһэн байгааади.

Хүршэ республикын делегацийн түлөөлэгшэд Буряад Республикын Президент - Правительствын толгойлогшо А. В. Потаповтай мордохынгоо тухай уулзаһан байна. Хоёр республикын парламентнуудай хоорондо харилсаа тогтоохо талаар хөөрөлдөөгөө үргэлжэлүүлхэ зуураа, ажахын асуудалнуудаар хоёр талынхид нанамжануудаа хубаалдаа.

Манай корп.

РОССИН ПРЕЗИДЕНТЫН ЗАРЛИГААР

Россины Федерацийн Президентын 828-дахы Зарлигаар республикын Верховно Сүүдэй түрүүлэгшын орлогшоор хүдэлжэ байһан Олег Ильич Виляк Буряад Республикын Арбитражна Сүүдэй түрүүлэгшээр томилогдобо.

АДУУНА МАЛДА - ЭЛБЭГ ХҮРЭХЭ ТЭЖЭЭЛ ҮБЭЭНДӨӨ ОРОХОНЬ

Түнхэнэй аймагай ажахыннуудай хүтэлбэрлэгшэдэй хабаадалгатайгаар үйлдбэрийн суглаан хаяхан боложо үнгэрөө. Энэ суглаа аймагай хүдөө ажахын управлениин начальниг В. С. Холхоев хүтэлбэрлэбэ.

Тэжээл бэлдэхэдэ техникэ, машина сар соонь заһабарилжа дүүргэхэ, тоһо түлшын материалаар ба запас хэрэгсэлүүдээр хэрэгсэлдэхэ байһан тухай асуудалнууд суглаан дээрэ түбшэн хэлсэгдэбэ. Нүхэр Холхоев өөрөө мэдээсэл хэһэн байха юм. Хүдөөгэй зоной тоолодог эгээл харюусалгатай хаһа - бүдүүн тэжээл бэлдэхэхэ шухала кампани удахагүй орожо ерэхэнбэ. Ажахыннуудай энэ хөһөдэ ямар бэлдхэлтэйгээр хүрэхэ ерэхэнбэнь, тэрэнэ ямараар үнгэргэгдэхэнбэнь мүнөө жэлэй малай үбэлжэлгын хуби заяан зохёолдодыха байна бшуу.

Аймагай зарим ажахыннууд нёдондо жэлэй үбэлжэлгэдэ хүрэхэ үбһэ бэлдэхэжэ шадаагүй хэн. Ушар тиймэһээ тэдэ ажахыннууд энэ жэлэй малай үбэлжэлгыг ехэл хүшэрхэнөөр үнгэргөө. Илангаяа хабарай харануудта гэжээлэй дутагдаһан дээрэһээ мал олоор туража захалаа. Тураһан, үргүүлхэн малаа үүсэлхэ ушарнууд дайралдаһан байгаа гээд мэдээсэе.

Шалгалтын дүнгөөр, мүн ажахыннуудай хүтэлбэрлэгшэдэй мэдүүлхэнэй ёһоор, ургаса ногоогоо малда гэхүүлхэ, эдүүлхэ ябадалай мүнөө гаргагдадаг байһанинбэ элэрүүлэгдэбэ. "Сибиряк", "Мир" колхозуудай, Саяанай, Харбянуудай ба Түнхэнэй совхозуудай полинууд, нута сабшалангууд дээрэ хамтын, үмсын мал бэлшэхээр зандаа. Эдэ ажахыннуудай хүтэлбэрлэгшэд, шотагуудай зайһанууд таряалан болон нута сабшалангуудаа харуулаха харуулаһады, үмсын мал адуулаха харюусалгатай үхэршэдыг оложо томилохо, тэдэнэй салин хүлһыень тодорхойлохо, хэлэжэ үгэхөөр уялгалагдаба.

Тэжээл бэлдэхэлгэдэ хабаадуулагдаха техникэ, машина заһабарилхын тула аймагай олон запас хэрэгсэлүүд, тоһо түлшын материал хэрэгтэй болохо гэжэ үгэ хэлэгшэд нэгэн дуугаар мэдүүлээ. Хүдөө ажахын управлениин начальниг энэ асуудалаар Улаан-Үдэ хото ошожо, Правительствын болон Хүдөө ажахын министрствын хүтэлбэрлэгшэдтэ сэхэ хандаха байһанаа хэлээ.

В. ШАГЖИЕВ,

"Саяан" газетын редакцийн корп.

ГОМОН-ХАМБЫН ТООНТОДО

Гомон-хамба Агваан Нимын түрһөөр 90 жэлэй ойдо зориулагдаһан хурал ушшалга июлинь 18-най 15 сагта Загарайн аймагай Дабаата хуурида Гомон-хамбын тоонто дээрэ бодхоогдоһон субаргын дэргэдэ болохо, Агваан-Нимын шаби Еши-Лодой римбүүшэ хүтэлхэ.

Б-Ц. ЧИМИТОВ,

Дабаатын хүзэгтэнэй бүлгэмэй түрүүлэгшэ, Агваан Доржиевай жасын гүйсэдхэхэ директор

ҮНДЭНЭТЭНЭЙ МЭДЭРЭЛ ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

(Эмхидхэлэй хорооной түрүүлэгшэ Г. Н. МАНЖУЕВАЙ элидхэлхээ)

БҮГЭДЭ буряадуудай хоёрдохы съезд дээрэ арадай Конгресс эмхидхэхэ ба байгуулха тухай шийдхэбэрин абтаһаар, гурба нара болобо. Үргэн олонийтын ба бусад арадуудай түлөөлэгшэдэй дунда тус шийдхэбэри тушаа элдэб үгэ гараа, олон ондоо һанамжанууд хэлэгдээ. Буряад арадай Конгресс байгуулха тухай хоёрэлдөөн үйинһөө хойшо болодог байһан юм. Үндэһэн арадайнгаа хуби заяа, саашанхи ажабайдалыг шийдхэхын тула, бидэ мүнөө Бүгэдэ буряадуудай хоёрдохы съездыг үргэлжэлүүлжэ, дахинаа суглараад байнабди. Бидэ съездэ хабаадагшад арадайнгаа диалонхи хубийн ашаг туйһы хамгаалагшад гэшээбди.

Конгресс байгуулха тухай энэ асуудал бултанаймнай һанаа зобооно. Эгээл гомдолтой юмэниинь гэхэдэ, бидэ, буряадууд, хоорондоо үгээ ойлголсоногүйбди. Бэе бээ дэмжэнгүйбди. Бүгэдэ буряадуудай 1-дхи съездын үнгэрһөөр зургаан жэл соо нэгдэхэ тухай хэлсэнбди.

Бүмбэрсэг дэлхэйдэ дээрэ буряад арад тоогоороо хахад миллионһы болохогүй. Буряад Республикада—256, Усть-Ордада—53, Агын автономито округто—47, Монголдо—36, Хитада 6,5, Эрхүү хотодо—10, Шэтэдэ—6 болон автономинуудһаа гадуур 50 мянган буряад зон ажаһууна. Иймэ байдалтай байхадаа бидэнэй нэгдэхэ тухай хүсэл эрмэлзэлнай бүтэмжгүй гэжэ ойлгосотой. Бусад арадуудай түлөөлэгшэдһөө буряад хүнэй илгардаг үндэһэн шанар шэнжэнүүдэ бүгэдэ арадай хэмжээндэ алдажа байһаннай мүнөө үеын байдалаймнай арсаһагүй баримта болоод байна. Гансашы манай арад иймэ байдалтай бэшэ. Зүгөөр буряад арад Федерацийн бээ дааһан гурбан субъектһээ бүридэнэ. Мүн автономииһоо гадуур ехэ бүлэг зомнай ажаһууна. Манай буряад зоной бусад арадуудтай холисолдожо байхынь аниргүй адаглан хараад байха гү, али үндэһэ яһатанай мэдэрэлтэй болгохо—али нэгынь шэлэхэ ёһотойбди. “Үндэһэ яһатан бүхэн гансашы садхалан һуухы бэшэ, баһа мүнхэ байхы хүсэдэг” гэжэ агуухэ Чингис Айтматов хэлэһэн юм.

Тоо, баримтануудай ёһоор, буряад арадай 23 процентнь ород хэлыг түрэлхи хэлэндэ тоолодог, залуу айлуудай 5-дахи бүлэ бүхэниинь холимог гэжэ мэдэнбди. Тэрэшэлэн буряад арадай түлөөлэгшэдэй 95 процентнь үндэһэ яһатанайнгаа шанар шэнжэнүүдыг алдана, тусхайлбал, үндэһэн хэлээ мэдэхгүй байна. Эхэ эсэгынгээ хэлэ мэдэхгүй ород

хүн гэжэ байхагүй. Хэлээ мэдэхгүй арад—арад бэшэ гэжэ бидэ булта ойлгонобди. Хэлэнэй хосорхо туйлдаа хүрбэл, үндэһэн литература, фольклор, хүгжэм, искусство, ёһо заншаланууднай баһал хосорхо байна ха юм.

Дүрбэн жэлэй урда тээ республикадамнай “Хэлэнүүд тухай” Хуули абтаһан байгаа. Ород ба буряад хэлэн гүрэнэй хэлэн гэжэ тоологдоо. Зүгөөр сэхынь хэлэгты, манай республикада энэ хуули бээлүүлэгдэнэ гү?

Округууд ба хүршэ областнууд тухай хэлэһэнэйшыг хэрэггүй. Р е с п у б л и к ы н хүтэлбэрилэгшэдэй хэниинь, Л. В. Потаповһаа бэшэ, үндэһэн арадай хэлэ шудалха гэжэ оролдоноб? Министрүүдэй, директорнуудэй, нотагай өөһэдын хүтэлбэрини з у р г а н у у д а й хүтэлбэрилэгшэдэй хэниинь, нэрынсөөшы аша туһада һаань, энэ хуули бээлүүлхэ гэжэ туршаад үзөөб?

Эрхүүдэй областин бүхэл һуурин тосхонуудай ажаһуугшад түрэлхи хэлэн дээрэ хоорэлдэггүй. Усть-Ордын ба Агын округууд Федерацийн субъектүүдыг һаа, эндэхи хүн зоной түрэлхи хэлээ шудалха арга б о л о м ж о н у у д ы н ь хизаарлагданхай. Хэрбээ номой хэблэлүүдтэй, национальна, юрэнхы эрдэмэй дунда ба дээдэ һургуулинуудтай Буряад Республикын түрэлхи хэлэ зааха талаар методическа заабари зүбшэлнүүдээр туһалаагүй һаань, нэрлэгдэгшэ газарнуудта өөһэдынгөө хүсөөр энэ асуудалыг шийдхэжэ шадахаа байнагүй.

Ажахы эрхилэлгын талаар гүрэнэй байгуулалтын һалан һандархаһаа уламжалан, хүдөө нотагуудай хүн зоной доройтоһон байдалыг хэн хэмнайшыг гэршэлхэ байна. Нэгэ үедэ нотаг нотагай эблэлнүүдэй байгуулагдахада, залуушуулыг хүмүүжүүлгын талаар олон асуудалнуудыг шийдхэжэ шадахабди гэжэ найдаһан байгаабди. Нотаг нотагай эблэлнүүдтэ түшгэлэн Конгресс ажаһаа ябуулхадаа, буряад арадай мүнөө үеын шахардуу байдалыг зүбөөр ойлгожо, буряад арадай хүгжэлтэдэ горитой нүлөө үзүүлхэ ёһотой гэжэ би бата этигэнб.

Мүнөө үедэ энэ шэглэлээр яһала һайн хубилалтанууд хэгдэнэ гэжэ ажагланабди. Лицей-һургуулинууд, колледжнууд, үндэһэтэдэй-социальна комплекснууд байгуулагдаа, олонхи һ у р г у у л и н у у д т а факультивууд хүдэлнэ. Гэхэтэй хамта залуушуулай диалонхи хубинь, дунда ба аха үеын зон үндэһэн хэлээ, ёһо

заншалаа нэргээлгын хэрэгһээ хажуу талаа үлэнэ, имагтал энэ үеын зомнай арадайнгаа үнэтэ баялигуудыг сэгнэдэггүй, сахидаггүй байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Байгша оной март нарада Бүгэдэ буряадуудай II съезд дээрэ Конгресс байгуулха хэрэгыг дэмжэхэ хүдэлмэрийн бүлэг байгуулагдаа һэн. Өөһэдынгөө эдэбхи үүсхэлээр бидэ ехэ хүдэлмэри ябуулаабди, съездын документүүд, материалнууд бэлдэгдээ. Конгресс байгуулха тон шухала гэжэ съездын хүдэлмэридэ хабаадагшад, делегадууд ойлгохо ёһотой.

Буряадууд эгээлдээ шатын эрдэм һураалсалтай байһан гэжэ бидэ нэгэнтэ бэшэ хэлсэдэгбди. Тоо, баримтануудыг абажа хараа. Нүүдэй хорёод жэлэй туршада буряад арадай нэгэшыг түлөөлэгшэ Россин гүрэнэй түбэй зургаануудта, тусхайлбал, министрствэнүүд болон комитетүүдэй ажаада хүдэлхөөр уригдаагүй, уласхоорондын эмхинүүдтэ хүдэхэ тухай хэлэһэнэйшыг үлүү. Гэхэ хуура манай республикын ород хэлэтэй үндэһэтэдэй дундаһаа урган гараһан олон хүтэлбэрилэгшэдыг март нара соо үгэ хэлэхэдэ нэрлээ һэм.

Кавказай Республиканыудай олон тоото үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдһөө гадна Яхадай, Тувын, Татаарай, Мордвай республиканыудай арадуудыг абажа харабал, тэдэнэй яһала олон түлөөлэгшэд Россин түбэй зургаануудта хүдэлдэг юм. Энэмнай өөһэдымнай арга шадалгүй байлга гү, али республикын үнгэрһэн жэлнүүдэй ба мүнөөнэй Правительствын хүдэлмэрийн дутуу дунданууд гү гэхэн асуудал гарана.

Конгресс байгуулга хадаа уласхоорондын ба Россин хуули ёһоной эрилтэнүүдтэ зүрйю ябадал бэшэ. Наяхан “Россин Федерацийн гүрэнэй национальна политикин Концепции баталха тухай” Россин Президентын Указ гараа. “Россин федерализмын оорсэ янзаны хадаа территориальна ба национальна эхи үндэһэнүүдыг тааралдуулга болоно” гэжэ энэ документ соо тэмдэглэгдэнэ. Энэ хуули ёһонтой зохилдуулан ороной ниитэ политическэ байдалда национальна бүлэгүүдэй гүйсэдөөр хабаадалгада нүлөөлхэ эблэлнүүдыг болон бусад ниитын нэгдэлнүүдыг бүрилдүүлхэ. Өөһэдынгөө бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэдэй хүсөөр уласхоорондын, правительствена бэшэ эмхинүүдэй ажал ябуулагда хабаадаха. Гадна элдэб национальна бүлэглэлнүүдэй тогтонижохо, ажал хүдэлмэрээ урагштайгаар ябуулха талаар хуули ёһоной үндэһэ һуури

байгуулха хэрэгтэнь гүрэнэй засагай зургаанууд нүлөөлхэ үүргэтэй. Үндэһэтэдэй болон этническэ бүлэгүүдэй ажаһуудаг газарта өөһэдын хүтэлбэрийн ниитын нэгдэлнүүдыг байгуулаха. 1975 оной августын 1-нэй Европын аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной талаар түгэсхэлэй актын документүүд соо иигэжэ хэлэгдэнэ: “Өөһэдынгөө хуби заяа шийдхэхэ арадуудай адли тэгшэ эрхэнүүдэй гуримһаа уламжалан бүхы арадууд бүрин эрхэ сүлөөтэ байдалда дураараа өөһэдынгөө дотоодын ба гадаадын политическэ статус гадаадын нүлөөгүйгөөр бээлүүлхэ, мүн өөһэдынгөө хараа бодолоор политическэ, экономическа, социальна болон соёлой хүгжэлтэ бээлүүлхэ эрхэтэй”.

Үеын үсөө эхилжэ, Сибирийн газар дайда дээрэ ажаһуудаг буряад арад энхэ тайбан байдалтай юм. Энэ амгалан тайбан байдалыг сахиха гэшэ манай бүгэдын зорилго мүн. Элдэб үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдтэй нэгэ бүлэ шэнгээр ажаһуудаг, бусад арадуудтай хөмөрлөдохо, зүриадэхэ бодол буряад хүнэй толгойдо ородоггүй. Россид хэдэн арбаад янзын хүдэлөөнүүд, нэгдэлнүүд, эмхинүүд бии гэжэ мэдэнбди. 150 миллион Россин эрхэтэдтэ “Хасагуудай нэгдэл”, “Ород арадай нэгдэл”, Россин национальна республиканска парти, славянуудай бүлгэм болон бусад юндээ хэрэгтэй эмхинүүд юм гэжэ би ойлгодоггүйб.

Мүнөөнэй эрхэ байдалда республикын хүтэлбэрлэхы зургаануудай буряад арадыг нэгдүүлхэ хэрэгтэ дүүргэхэ үүргэнь дээшэлнэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Конгресс байгуулга хадаа гүрэнэй зургаануудта национальна политика бээлүүлэгдэнэ ашаг үрэтэй дэмжэлгэ үзүүлхэ гэжэ һанагдана.

Буряад арадай Конгресс—үндэһэ яһатанай эб нэгдэл туйлаха болон буряад арадай шэнэ туйлалтанууд тээшэ дабшаха хэрэгтэ һайн нүлөө үзүүлхэ оорсэ янзын национальна институт болоно гэшэ. Арадай ерээдүйн байдал тэрэнэй хүсэл зоригһоо, зохёохы хүсэнһөө, ухаан бодолһоо дуудыдана.

Буряадууд оорын национальна һанал бодолгүй гэжэ мэдэрхэ баатай болонобди. Юуб гэхэдэ, бидэ Россин гүрэнэй зааһан замаар ябанабди. Үндэһэн арадыг нэгдүүлхэ, тэрэнэй аша туһада оролдохо сэхээтэн манда үгы. Манда түлөөлэгшэтэ үүргэ дүүргэхэ эмхи хэрэгтэй. Засагай зургаантай зэргэ бэшэ, харин оорын түлөөлэгшэтэ эрхэ уялануудтай имагтал национальна мэдэрэл,

национальна һанал болоо кадрова политика бүриад үндэһэтэнэй асуудалнууд хуулин проектанууд хараалха, элдэб зорилго програмнуудыг түсэблэ ажабайдалда бээлүүлхэ байгуулха ёһотойбди. Тэрэшэлэн Дэлхэ монголнуудай федерация харилсаха, Монгол, Хит ороноудта, СНГ-гэй гүрэн болон бусад хотонууд ажаһуудаг буряадууд холбоо барисаа байгуул олондо мэдээсэл тараа хэрэгсэлнүүдэй хуули буряадуудай, ажаһууда газарнуудаар социаль мэдээсэлнүүдыг суглуула дэлгэрүүлхэ, уласхооронд эмхинүүдтэй болон Росс национальна регионудтай холбоо байгуул зорилгонуудтай байгуулха ёһотойбди.

Буряад арадай Конгресс байгуулга хадаа общества бээ харуулха, бусад үйи яһатануудай түлөөлэгшэд бээ амырлаха гэхэн эрхэ бэшэ, харин Россин арадууд олон үндэһэ яһатанай бүл оорынгоо һуури мэдэрхэ хүсэл гэшэ.

Конгресс байгуулга оролдохоодо, бидэ амьдрал националис, экстремисм шовинис үзэл баримталангүйбди гэжэ мэдүүлнэб. Үндэһэ яһатанайнгаа өорсэ шэнжэнүүдыг сахиха, соёл ёһо заншалаа нэргээхэ зорилго табианабди.

Энэ үндэр хэмжээ хуралдаанда суглар байхадаа, бидэ үндэһэ яһатанайнгаа гол шууд асуудалнуудыг шийд тиихэдэ үүгэрһэн бусаха бэшэ, б о л б о с о р о л о й н т а ж а б а й д а л а й н т у й л а л т а н у у д т а т у ш т мүнөө сагай эрилтэнүү зохилдуулан, үндэһэ яһатанайнгаа саашанхи хүтэлбэрлэхэ тухай бодомжолхо ёһотойбди.

Буряад арадай саша хүгжэлтэ тухай хэлэхэ “буряад арад”, “буряад гэжэ нэрлүүлжэ ябахын үндэһэ яһатанайнгаа хүндыг дээшлүүлхэ, бэе зонийг эб нэгдүүл үндэһэтэнэй мэдэрэл, бусад шанар шэнжэнүү хүмүүжүүлхэ эрмэлзэнбди. Тэрэшэ буряад хүнэй абари зан бодол хүмүүжүүлхэ баһал шухала.

Манай залуу ерээдүйдэ этигэл найда “нэгэл үдэрөөр” ажаһуу. Энэнтэй бидэ эб ёһогүйбди. Бидэ үсөөн арадбди. Тиймэһээ буряад арадаа мандуулаа хүүгэдэйнгээ ерээдүйн байдалыг хангаха ёһотой гэжэ мэдэрхэ шухала.

Буряад Республикын Правительства

"Буряад Республикын газар дайда дээрэ архиин зүйлнүүдые үйлэбэрилгы ба тэрэнэй эрьесы гүрэнэй талаһаа хинан хүтэлбэрилхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай" Буряад Республикын Правительствын 1996 оной апрелин 9-дэ абтаһан 107-дохи номерой тогтоолдо нэмэлтэнүүд ба хубилалтанууды оруулха тухай ТОГТООЛ

Буряад Республикын Правительство иигэжэ тогтооно:
"Буряад Республикын газар дайда дээрэ архиин зүйлнүүдые үйлэбэрилгы ба тэрэнэй эрьесы гүрэнэй талаһаа хинан хүтэлбэрилхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай" Буряад Республикын Правительствын 1996 оной апрелин 9-дэ абтаһан 107-дохи номерой тогтоолдо удаахи нэмэлтэнүүд ба хубилалтанууды оруулха:

1. 6-дахи тогтоолой 1-дэхи пунктн 1-дэхи хубиин абзац соо "нигэтин эдээ хоолой" гэхэн үгэнүүдэй удаа" (тусхай магазинууд ба магазинуудай тусхай таһагууд, ниитын эдээ хоолой предпритинууд)" гэхэн үгэнүүдые болоулха, "архиин зүйлнүүдээр" гэхэн үгэнүүдэй хүүлдэ "ба пивээр" гэхэн үгы болоулха.

2. 6-дахи тогтоолой 1-дэхи пунктн 2-дохи хубиин абзацда "байрын газартай" гэхэн үгэнүүдэй удаа "(жэжэ рознично байрын газарнуудһаа гадна - ларёгууд, киоскнуд, павильонууд болон бусад)" гэхэн үгэнүүдые болоулха.

3. 6-дахи тогтоолой 1-дэхи пунктн 4-дэхи хубиин абзацые шонээр найруулха:

"- зохихо албангуудай эрилтэнүүдые хараада абан, архиин зүйлнүүдые худалдалгы хорихон объектнүүдэй хажуугаархи газарнүүды тодорхойлох".

4. Тогтоолой 2-дохи номерой хабсаргалтын 6-дахи пункт соо:

4.1. "б" подпунктынь шонээр найруулха:

б. "эмхидхэн байгуулан документнүүдэй копинууд, хэрбээ гүрэнэй нотариусаар баталагдаагүй байгаа хаань, эхэ документнүүдынь хабсаргаха".

4.2. "в" подпункт соо "эмхинүүд" гэхэн үгын хүүлдэ "нотариусаар баталагдахай" гэхэн үгы болоулха.

5. Тогтоолой хоёрдохи номерой хабсаргалтын 22-дохи пункт шонээр найруулха:

"Зохихо лицензигүйгөөр архиин зүйлнүүдые үйлэбэрилхэн, амһарталхан, хадагалхан, оптоор худалдаһан хуулинууды элэрүүлэ хаа, худалдаа наймаанай, эд бараанай, шаарай болон эд хэрэглэгшэдэй эрхэнүүдые хамгаалгын талаар дуурай инспекциин болон дотоодын хэрэгүүдэй эмхи зургаанууд Россин Федерациин Правительствын "Архиин зүйлнүүдые үйлэбэрилхэ, амһарталха, хадагалха ба оптоор худалдаха тухай лицензи үгэнэнэй түлөө түлбэри абаха тухай" 1995 оной февральн 28-да абтаһан 197-дохи номерой тогтоолтой зохилдуулан предпритинуудта яла тохохо, энэнь акцептнэ бэшэ гуримаар, тусдоор республикын бюджеттэ номолодохо.

Ажал ябуулгын заагдаһан янзанууды лицензигүйгөөр үйлэбэрилхэнэй түлөө тохогодон ялын хэмжээ республикын бюджеттэ оруулалгы Гүрэнэй налогой инспекци хангаха.

6. Тогтоолой 3-дахи номерой хабсаргалтын 2-дохи пунктые шонээр найруулха:

"архиин продукциин хэмжээнһээ этиловэ ширтын 6 процент хубитай ороной ба хариин гүрэнэй архиин зүйлнүүдые рознично аргаар худалдалга байрын худалдаа наймаанай али ниитын эдээ хоолой газартай, мүн Россин Федерациин, Буряад Республикын хуули ёһонуудтай, Буряад Республикын нутагтай өөһэдүн хүтэлбэрийн зургаануудай нормативно-хуули оной актуудтай зохилдуулан тодорхойлогдоог гуримай гү, али зүйлнүүдэй ёһоор нутагтай өөһэдүн хүтэлбэрийн зургаануудай гэхэн лицензитэй юридическэ нюурнуудаар бэлүүлэгдэхэ.

Нутагтай өөһэдүн хүтэлбэрийн зургаануудай үгэнэн лицензиин эдээр юридическэ болон физическэ нюурнуудаар пивэ үйлэбэрилхэ.

7. Тогтоолой гурбадахи номерой хабсаргалтын 4-дэхи пунктн 1-дэхи хубида "архиин зүйлнүүдые" гэхэн үгэнүүдэй удаа "ба пивэ" гэхэн үгы болоулха.

8. Тогтоолой гурбадахи номерой хабсаргалтын 6-дахи пункт соо:

1. 1-дэхи хубиин 3-дахи абзацда "архиин зүйлнүүдэй" гэхэн үгэнүүдэй удаа "пивэһээ гадуур" гэхэн үгэнүүдые нэмэхэ.

2. 1-дэхи хубиин 8-дахи абзацда "архиин зүйлнүүдэй" гэхэн үгэнүүдэй удаа "архиин зүйлнүүдэй хэм хэмжүүрэй 28 процент бонь этиловэ спиртһээ бүридэхэн" гэхэн үгэнүүдые нэмэжэ оруулха, саашань текстн ёһоор уншаха.

3. 1-дэхи хубиин 11-дэхи абзацда "автомашинануудай" гэхэн үгэнүүдэй удаа "(пивэһээ гадуур)" гэхэн үгэнүүдые нэмэжэ оруулха.

Буряад Республикын Президент,

Правительствын Түрүүлэгшэ

А. ПОТАПОВ.

Буряад Республикын Президентын болон

Правительствын Хэрэгүүдые эрхилэгшэ

Р.ГАРМАЕВ.

ҮНДЭР НАНАТЫН ДАБААН

Т у г н ы

түрүүшүүлэй нэгэн

Дашабал Дамбаевич

Дамбаев 1916 оной

август нарада

Мангажин нутагта

түрэнэн юм.

Мүнөөнэй Хошуун-

Үзүүр нутаг болоно.

80 наһа хүрэтэрөө

ябаһан ябадалынь

тобохоноор

тэмдэглэхэдэ, тэрэ 15

наһатайдаа "Улаан

Туяа" хамтаралай

гэшүүн боложо

ороһон юм. 1933 ондо

тэрэ хамтаралайнгаа

түрүүлэгшэ боложо

баталагдаад, ехэ ажал

ябуулан намтартай.

1942-1945 онуудта

Эсэгэ ороноо

хамгаалгын Агууехэ

дайнда хабаадсалсаад,

сэрэгһээ бусахадань

дахинаа "Улаан Туяа"

колхозойнгоо

түрүүлэгшэ

бологдожо хунгадаа нэн.

1945-1949 онуудта түрэл

колхозоо хүтэлбэрлэжэ

амжалтатай хүдэлмэрилөө. 1949-

1952 онуудта хүдөө ажахын

мэргэжэлтэдэй хургуулида

хуралсаа. 1952-1954 онуудта

хүршэ нутаг Галтайдаа

Сталиной нэрэмжэтэ колхозой

түрүүлэгшээр ажаллажа,

ажахынгаа байдал нилээд

хайжаруулаа.

Хошуун-Үзүүр, Калиновка,

Галтай, Дээдэ - Нутагтосхонууд

1957 ондо хамтаржа

интернациональна

томодхогдоһон "Знамя Ленина"

колхозой эмхидхэгдэхэдэ,

түрүүлэгшэнь Цырендондог

Семёнович Семёнов боложо,

Дашабал Дамбаевич ахмад

агрономоор ажаллажа эхилэ

нэн. Нүүлшын жэлнүүдтэ

мелиоратораар, Хошуун-

Үзүүрэй сельсоведэй

түрүүлэгшээр ажаллаһаар

наһанайнгаа амаралтада гараа.

Иймэл даа, наһанайн намтар.

Дашабал Дамбаевич түрэл

нутагайнгаа эхнэй ажабайдалай

Үндэр ургаса - үдэр бүрийн оролдолгоһоо

УНАЛХА, УШӨӨ ДАХИН УНАЛХА

ГАЗАРАЙ ҮРЭЖЭЛ

хайжаруулаха габшагай хоёр

нара соо илангаяа апрельдэ ехэл

хүйтэн байжа, хараалхан

хүдэлмэрээ хүсэд дүүрэнээр

бэлүүлжэ бирабагүйбди. Эндэ

ганса хүйтэн үдэрнүүдэй

тогтоһонһоо болоо бэшэ, мүн

манһаа дулдыдахагүй

шалтагаанууд баһал

нүлөөлэлсөө гэхэ байнаб.

Үндэр баян ургаса абахын

туланэн түрүүн таряалангаа, нута

сабшалангуудда, овоц болон

хартаабхын таригдаһан газараа

уналха ёһотой болонобди.

Хоёрдохёор, органическа болон

минеральна үтэгжүүлэгшүүдые

шадаал хаа, ехээр гаргажа

оруулха гэшээ онсо удаа

шанартай юм ааб даа.

Гурбадахяар, газарайнгаа

хүрьһынь үндэһөөрнь гү, али

дээгүүрнь хайжаруулаха

хүдэлмэрээ саг соонь эрхилхэ,

бургааһа модонһоонь арилгажа

сэбэрлэхэ, шулуунуудынь

түүжэ абаха, ургасынь малда

гэшхүүлхэгүйн тула нуга

сабшалангууддаа хорёолхо,

посхоод бариха ажал

ябуулагдаха ушартай байна.

Тээд эдэ бүхы хэмжээнэй

хүдэлмэри эрхилхэдэ, айхабтар

ехэ мүнгэн зөөрийн хэрэгтэй

болохо байһаниинь эли. Энэ гол

шалтагаанһаа боложо, һүүлэй

хэдэн жэл соо полинуудай ба

сабшалангуудай хүрьһэн

минеральна үтэгжүүлэгш абаха

болинхой. Иймэ ушар дээрһээ

хайжархын түлөө бээ махабадаа гамнангүй сэхэ сэбэрээр, ехэ урагшатайгаар ажаллаһан хүн гэжэ нутагайн зон хэлсээг. Тэрэ Янжама Чимитовна хани хүхэртэйгөө дүрбэн хубүүдые, нэгэ басага хүн болгожо ажабайдалайн үргэн харгыда гаргаа. Мүнөө аша зээнэрээ хаража, амгалан жаргажа хууһаар.

Дашабал Дамбаевичай уг мүшхэбэл, иимэ юм. Барга Баатар - хубүүниинь Хоридой Мэргэн, Хоридойн хубүүн Хубүүд (саашань үе бүхэниинь зурлаагаар тэмдэглэхэм) - Борюуха - Бурнииха - Ётого - Ёрохо - Хараха - Лойлонго - Барда - Борбо - Цэдэб - Ошор - Бамбу - Доржо. Доржо хоёр хубүүтэй: ехэнэ Дугар гэбшэ (1895 оной), хоёрдохинь Дамба (1899 оной). Дамбань зургаан үхибүүтэй: ехэнэ Дашабал 1916 оной, хоёрдохинь Жамса 1920 оной (Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда үгы), гурбадахинь

Дугарма, дүрбэдэхинь Дагзама, табадахинь Дашацырен (Түгнын Зандин нутагта Хубитада үргэгдэхэн, олон үхибүүтэй хуудар), зургаадахинь Дашанима (наһанһаа нүгшэхэн).

Дашабал Дамбаевич наян наһа гүйсэжэ, хани нүх: ын Янжама Чимитовна далан найман наһанайнгаа үндэр дабаа дабажа байна. Үбшэ зоболон үзэнгүй үндэр наһа эдлэжэ, ажана амгалан хуухыень хүсэн, Түгнэ нутагайнгаа түрүүшүүдые түүрэн магтанаб.

Найман үнгын холонго
Намжаа Түгнээ шэмэглэдэг
Наян наһанайтнай жаргал
Налгай үринэрэйтнай баяр,

Найман Намсарайн адистай
Нангин тоонто Түгнэдөө
Наран-зулын элшэ доро
Наадхуулан үндылгөөлта.

Эрдэнийн эрдэни үринэрье
Үйлынь олгуулан үргөөлта.
Арад зондоо хайшаагдажа
Ашыетнай харюулхань

лабтай лэ

Үнгэтэ юртэмсын байдалы
Үйлынгөө илдам нүхэртэй
Үзэһөөр заяатай, жаргалтай
Үндэр наһатай болоболта.

Арад зондоо хүндэтэй
Аба эжын үрээлтэй
Үнгэрхэн наһанайтнай харгы
Алдар солоор намтарлаа.

Хархис дайнай үйлы
Хара бэээрээ үзөөт
Хүн зонойнгоо түлөө
Хүдөө ажалы үргэлсөөт.

Танай үбсүү шэмэглэхэн
Тэмдэг, орден, медальнууд
Тоонто нутагаа үргэлсэхэн
Томо габьяатнай гэршэлнэл.

Үндэр наһанай жаргалы
Үзэхэ буян крөөөл,
Аша зээнэрээ хаража
Ажана хуухыетнай хүсээл.

Цырендондок ЖАМСАРАНОВ.

түхээрэлгэнүүдые хэрэглэхэ гэхэдэнь, тэдэнь зайн галай хүсөөр ашаглагдааг байна бшуу. Тээд зайн галаймнай үнэ сэн баһал хүсэгдэхээ болонхой. Тимэһээ үнэтэй сэнтэй эдэ түхээрэлгэнүүд баһал хэрэглэгдэнгүй орхигдохо баатай болоно.

БАЯН УРГАСА манай гарта байна ха юм. Ажахынудай луговодуудай, фермернүүдэй, м е х а н и з а т о р н у у д а й харюусалгата энэ хэрэгтэ ямараар хандаһанһаань ерэхэ ургасын хуби заяан сэхэ дулдыдаха байна бшуу. Хабарһаа хойшо эрхилхэн ажалымнай үрэ дүнгүүд мүнөө элитээр харагдаба. Сагай уларилы саашаа таатай зохид, хура бороотой болоо гэшээ хаань, бидэ аймагаараа гектар газарһаа дунда ээргээр 14-16 центнер ногоо гэхэ гү, али бүхыдөө 16-17 мянган тонно үбһэ бэлэдхэжэ абаха аргатай байнабди. Иймэ ехэ хэмжээнэй үбһэнэй нөөсэлэгдэбэл, ниитын адууһа мал ерэхэ үбэлжэлгээ аргашыгөөр дабажа гараха амартай болохо нэн. Энэл даа, манай урдахи хараа зорилгомнай.

Пётр АЛЕКСЕЕВ,
Бэшүүрэй аймагай хүдөө
ажахын
управлениин ахмад
агроном.

ГУРИМ, ЖУРАМАА САХИЖА НУРАХА

БУРЯАД Республикын МВД-гэй подразделени, оперативно-албанай хахад жэлэй хүдэлмэрийн дүн согсолгодо зорюулагданан прес-конференци үнгэргэгдэбэ. Энэ зүблөөндэ республикын газетэнүүдэй, телерадио компанийн журналистнууд хабаадажа, МВД-гэй хүтэл-бэрилэгшэдөө олон тоото асуудалнуудыг хуража абанан байна.

Буряад Республикын журналистнууд асуудалнуудыг олоон асуудалнуудыг хуража абанан байна. Федерацийн МВД-гэй главна управлениин начальник, дотоодын хэрэгүүдэй албанай генерал-лейтенант Ю. И. Калинин, Буряад Республикын прокурор, юстицийн хоёрдох классай гүрэнэй советник А. Ф. Покацкий, Буряад Республикын МВД-гэй министр, генерал-майор И. И. Калашников, министрэй орлогшо, дотоодын хэрэгүүдэй албанай полковник А. Г. Цыдыпов гэгшэд харюусанан байна.

Манай республика дотор хуулийн эрхэнүүдэ бэлүүлхэ талаар хэгдэдэг хүдэлмэрийн хахад жэлэй дүн согсолгодо зорюулагданан үргэн зүблөөн үглөөнөө үнгэргэгдэн байнабди, гэжэ нүхэр Калашников журналистнуудтай болохон уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдэ мэдүүлэбэ. —Республикын прокуратуратай суг хамта үнгэргэгдэн зүблөөнэй хүдэлмэригдэ. Россиян Федерацийн МВД-гэй главна управлениин таагыг дагша генерал-лейтенант Ю. И. Калинин, Буряад Республикын Президент А. В. Потапов, Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо А. Д. Карнышев, Улаан-Үдэ хотын мэр В. А. Шаповалов, бүхы аймагуудай дотоодын таагуудай начальнигууд, прокурорнууд хабаадалсажа, республика дотор болохон гэмтэ ябуулгануудыг яагаад үсөөрүүлхэ тухайгаа хөөрөлдөөбди, —гээд Иван Игнатович хэлэнэ.

Үнгэрөөд байһан үе соо республикада үзэгдэн гэмтэ ябадалнууд урда жэлүүдэйхидэ орходоо, хэдэн процентээр үлүү болохон байха юм. Эндэ хулгай хэхэ, машина, техника хулгайлаха ябадалай хэтрэм олон болохон тухай министр мэдэсэбэ. Тийхэдэ хулгай хэгшэдэй дунда хуулийн нага гүйсөөгүй хүбүүд, басагадай олошорһон тухай тэмдэглэлтэй. Энээнһээ гадна түрмэһөө табигданан эрхэтэд хэхэ хүдэлмэригүй дээрһээ боложо, хоолоо олохын тула хулгай хэнэ, хүнийе сохижо,

абаад ябаһан эдөө хоолын буляажа абана. Тийхэдэ нэгтүгээр гэр бүлэдөө шууяа татадаг, напшалдаа үүхэдэг эрхэтэд баһал олон боложо захалаа гэжэ олоной һонорто мэдэсэгдэбэ. Хулгайн хажуугаар байгша оной хабар республика доторнай хүбшэ тайгада түймэр боложо, ехэхэн гарза хэгдэбэ. Хэнэйшье мэдэнээр, галай аюулда хүнэй ами наһан хороогдоо гээд тэмдэглэгдэбэ.

Залан заһаруулгын газарнуудта байһан эрхэтэдэ ажабайдал муудаа. Эндэһээ уламжалан уушхайн үбшэндэ нэрбэгдэн хүнүүдэй тоо олошороо. Энэ талаар эмхидхэлэй ямар хэмжээ ябуулганууд хараалагдана гэшэбэ?

Энэ асуудал шийдэхын тула Буряад Республикын Правительствда үнгэргэгдэн зүблөөн дээрэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Эндэ үдэрнүүдтэ уушха муутай болохон эрхэтэдыг аргалха тусхай больница нэгдэнхэй, —гэжэ Буряад Республикын прокурор А. Ф. Покацкий дотоодын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо А. Г. Цыдыпов хоёр харюусаба.

Арадай сүүдүүд аали нобшоор хүдэлжэ, зарим хүнүүдэй хэрэгүүдэ хэдэн нараар шийдхэнгүй. Эндэ хэн зэмтэй болоноб?

Хуульар хараалагдананай ёһоор, гэм зэмэ хээд тусаагданан хүнүүдэй хэрэгүүд удаан саг соо хэбтэхэ ёһогүй. Тийгээшье наа, зарим аймагуудта удааруулагданан хэрэгэй түлөө тэндэхи арадай сүүдэй түрүүлэгшэнэр харюусаха ёһотой. Энэ асуудал хамтын коллеги дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, тодорхой шийдхэбэри баталан абтаа.

Манай республика руу ондоо хото городууднаа, област, хизаарнууднаа хуулида харша үйлэ хэрэг хээд, зэмээ амсахаяа хэдэн бүлэг эрхэтэй эльгээгдэнэ. Эдэныр хээбэ болуулаха гэшэбэ?

Энэ асуудал Россиян Федерацийн МВД-гэй үргэн зүблөөн дээрэ харагдажа, өөрынһөө област, республикын түрмэдэ гэмтэн үлөөгдэхэ болонхой. Сэхынь хэлэхэдэ, холын Камчатка, Колыма руу танай эрхэтэн-зэмтэн эльгээгдэхэ болонхой, —гээд нүхэр Калинин харюусана.

Россиян Федерацийн, манай республикын МВД-гэй, прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд журналистнуудтай чашаа үлүү саг соо хөөрөлдэжэ, тэднэртэ тодо харюунуудыг үгэжэ тараа һэн.

Хөөрөлдөөнһөө тобшолол хэхэдэ, өөрынһөө гэртэ өөһэдөөл гурим журамтай байха уялгана дүүргэдэг болол гэжэ хэлэхэ дуран хүрэнэ.

Б. ЦЫБЕМПИЛОВ.

АНАТОЛИЙ КАРПОВ – ДЭЛХЭЙН

ЧЕМПИОН

ФИДЕ-гэй гуримаар дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө шатаршад Анатолий Карпов (Росси), Гата Камский (США) гэгшэдэй хоорондо шанга тэмсэл Хальмагай Республикын түб хото Элистэдэ эхилээ гээд уншагшадта мэдээсээ һэмди. Эндэ эгээл түрүүлэн 10,5 очко абажа шадаһан шатаршан чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхэ зэргэтэй бэлэй. Хамта дээрээ 18 парти наадагдажа манай ороной түлөөлэгшэ А. Карпов түрүүлэн 10,5 очко абажа, зургаадахаяа

дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Гата Камский 7,5 очкотой болохон байна. Энэ матч үнгэргэлгэдэ ФИДЕ-гэй президент Кирсан Илюмжинов онсо габыятай гэжэ дэлхэйн чемпион тэмдэглээд, үнэн зүрхэнһөө баяр хүргэнэб гээд мэдүүлһэн байна.

Наадагданан партинууд сооһоо эгээл һонирхолтой партинууд гэхэдэ, нэгэдэхи, дүрбэдэхи, долоодохи, арбан гурбадахи болоно. Харин Гатын

талаһаа гурбадахи, табдаахи арбадахын эгээл һайнууд а даа гэжэ А. Карпов "Российская газета"дэ" үгэһэн интервь соогтоо тэмдэглэбэ.

Тиин энэ матчин үе А. Карпов зургаа дахин шүүтэ гурбан партида шүүгдээ, юм партида наадажа тэнсэлгээ түгэсхөө.

Байгша оной декабрь һара шатараар дэлхэйн чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө мурьсоон шэнэ гуриман үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

С. РИНЧИНОВ

Агын һонинууд

ОКРУГОЙ СТИПЕНДИНУУД

АГЫН дүүмын залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комитетдэй үүсхэлээр округой захиргаан эрхим шабинарта, дээдэ ба тусхай дунда хургуулинуудай оюутада нэрэмжэтэ стипендинүүдыг олгохо тухай шийдхэбэри энэ жэлэй эхиндэ абтаһан юм. Тэрэ стипенди хахад жэлдээ нэгэ удаа олгогдожо байха ёһотой.

Эндэ һая округой стипендиадүүдэй слёт боложо, районуудар зуринуулагданан 32 хүн шалгаран гараба. Тэднэй 5-нийн хургуулин үхибүүд, 8-нийн оюутада, 9-нийн округоо гадуур нотагуудта хурадаг студентнэр. Хургуулин шабинарай дундаһаа энэ нэрэ зэргэ эгээл эрхим хурагшадта олгогдохо юм. Оюутада үгтэхэдөө, тэднэй хуралсалай эрдэм шэнжэлгын, соёл болбосоролой, гурим заршам сахилгын ба материалын хангалгын тала анхарада абтаха.

Округой стипендиадүүдэй тоодо Сагаан-Уулын дунда хургуулин хурагша Сэсэг Багдаева, Агын 2-дохи хургуулин шаби Викториа Шиликина, Алханаһаа Марина Гомбожанова, оюутада: Арадуудай хани барисанай Россиян университетдэй юридическэ факультетдэй оюутан Цыбигмит Баясхаланова, Буряадай хүдоо ажахын академиин Могойтын таһагай хоёрдох курсыг түгсэхгшэ Зоригто Дугаров, Агын багшанарай колледжини хурагша Наталья Коказей болон бусад оролсоно.

Округой захиргаанай толгойлогшэ Б. Аюшиев тэднине халуунаар амаршалаад, стипенди абаха болохон тухайн үнэмшээгнүүдыг мүнэгтэйгөөр барюулба.

Стипендинүүд эгээн доодо захын салин хүлэнэй 1-2 хэмжээнэй юм.

Мүн лэ энэ үдэр округой залуушуулай комитетдэй түрүүлэгшэ Индира Юндунова һүүлшын хонхын жэнгириһнтэй данарамдуулан, округой түбэй эрхимээр хургуули дүүргэн табан үхибүүдтэ бэшэлгэтэй гарай час бэлэглэбэ. Мүн имэ бэлэгүүдтэ гурбан түрэлхид, гурбан багшанар хүртөө.

Тэдэ мүнгэнэйн зарим хубине спонсорнууд даалсаба.

ХУРГУУЛИДА БЭЛЭГҮҮДЫГ БАРИНА

Агын округой эгээн үнэнэй хургуулинуудай нэгэн болохо Зугаалайн дунда хургуулин байгуулагданан 85 жэлэй ойн баярай һайндэр июнийн 29-дэ үнгэргэгдэбэ. Түрэл хургуулингаа һайндэртэй дашарамдуулан, урдын шабинар болон нотагаархидын бэлэгүүдыг бэлдэн байна. Жэшээнь, Улаан-Үдэ хотын "Мотом" фирмэ 5 миллион түхэриг мүнэг бэлэглэбэ, мүн 3 миллион түхэригэй хэмжээнэй хуралсалай ном һудар абажа үгөө.

Мүнөө хургуулин коллектив урданайнгаа шабинарыг ба ажаллаһан багшанарыг, бусад айлшадые халуунаар угтаба.

ҺАЙНДЭРӨӨ ТЭМДЭГЛЭЭ

Июнийн 12-ой үдэр Ага тосхоной дундахы ехэ талмай дээрэ хүн зон дүүрэн сугларба. Эндэ орден, медальнууд аялауулан дайнай болон ажалай ветеранууд, эрөө марьян хубсаһаар гоёонхой залуушуул ба үхибүүд байлсаба. Үндэр бахананууд дээгүүр үлгөөтэй тугууд намилзана, хүгжэм дуунай аяланууд эдэлнэ.

Уданшьегүй Россиян бөө даанхай байдал сонсоһон үдэртэ зорюулагданан митинг нэгдэжэ, округой захиргаанай толгойлогшэ Б. Аюшиев, дайнай ба ажалай ветеран Ц. Цыренов, олзын хэрэг эрхилэгшэ, округой аграрна намай түрүүлэгшэ К. Норбоев болон бусад амаршалгын үгснүүдыг хэлэбэ. Тэрэ дары "Амар сайн" ансамблин артистнууд, Ага тосхоной уран һайханай коллективүүдэй дуу хатаршад гоё наада зугаа харуулжа, сугларагшадые хужарлуулба. Үдэшлэндискоотека үнгэргэгдөө.

Талмайн захаар эдэб эдөө хоолой ба промышленна эдэй наймаан табигдаад, хүдөө ажахын нэгдэлнүүд, фермернууд болон олзын хэрэг эрхилэгшэд хабаадалсаа.

Мяха, тарья, хартаабха, талха үнэгүйгөөр Халын совхозойхид наймаалба. Бэлэшье нотагууднаа эндэ хоолой зүйлнүүд, барилгын материалнууд асарагдаа.

Россиян гүрэнэй эрхэ сүлөө олоһоной һайндэр баяр болохонтойгаар, тэноунээр үнгэрөө. Иймдүү хэмжээ ябуулганууд районуудар ба хүдөө хуурунуудар болоо.

ШЭНЭ

БАГШАНАР

167 басагад, хүбүүд энэ жэл Агын багшанарай коллеж түгсэхэбэ. Тэдэнэй мэргэжэлтэдынь хургуулинуудта хүдэлмэриг аргатай болобо. Шэнэ багшанар эхин шатын классуудта зарим мүнхтэршэлэн зариман ороод ба буряад хэлэнүүдэ классуудай хурагшадта элсэ болобо. Тийхэдэ 50 басага хуралсалаа үргэлжэлүүлхэ хүсэлтэй. Тэдэнэр эдэ шоглэлэй дээдэ хургуулинуудта шалгалта барижа туршмал зоригжонхой. Тусхай хэлсэлтэй ёһоор найман хүн Шэнэ багшанарай институт гурбадахи курсда абтаха ёһотой. Тэднине шэлэн абахын тэдэ хургуулин багшанар түгсэхэлэй шалгалта хабаадалсаа.

Округой арадай ажил олонх мэрэгжэлтэдынь энэ хургуули 63-дэхи дипломуудыг шабинарыг барюулаба.

ХУРГУУЛИН ХАМНАБАРИН АЖАХЫДА- АНХАРАЛ

Эндэ һая Могойтын райононой нотагай захиргаанай толгойлогшонорой хургуулинуудай ректорнуудай хамтын зүблэн Бооржогонтой хууриг үнгэргэгдэбэ. Сугларагшэ хургуулин хамнабарин ажахын эрхэмдэхэ тухай асуудал хэлсэбэ. Энэ нотагтаа суглаа зарлаһан урда ойлгосогой байба. Юуһаа эндэхи ажахы хургуулида анхарал табижа байдаг. Мүн нэгэ бууса, хоёр трактор, хуряаха түхөөрлэг гэжэ ээр зэмсэгүүд хургуули мэдэдэ үгтэнхэй. Энэ эндэхи совхоз 500 гектар сабшалан, 100 гектар талмай даалгаба. Тэндэ 100 хонид, арба гаран эбэртэ мал хургуулинхидай хураагуулагдана. Мүн тэрэ хартаабха ба овоц уруу Энээнэй ашаар хургуулин үхибүүд бүхэл соо халуун хоол үдэртөө аргатай болонхой.

Иймэ горитой ажал байһан хургуули хуули ажалшадые дүрэхү хүмүүжүүлхэ шоглэлтэй бооржогонтойнх хэмжээ ябуулганууд сугларагшадар һайшаа Агын округто хамнабар ажахытай хургуулинууд

Ц. ГОНГО

ТҮРҮҮШЫН УНШАЛГААР

РАН-ай Сибириин отделениин президиумэй дэргэдэ Байгалай асуудалнуудыг эрхилхэ Эрдэмэй совет байгуулагданхай юм. Тэрэнэй заседанинуудын Новосибирск, Эрхүү болон Улаан-Үдэ хотонуудта ээлжэлээд болодог. Улаан-Үдэдэ болохон һүүлшын заседани дээрһэн Байгалай цөлмоллозо-саарһанай комбинат (БЦБК) тухай хөөрөлдөөн болоо.

БЦБК-с ондоо шоглэлтэй болгожо хубилгаха тухай Россиян Правительствын тогтоол бүри 1992 ондо абтаһан юм. Тэрэ хүдэлмэриг 1993-1995 онуудта бэлүүлжэ дүүргэхэ гэжэ тэрээн соо бэшгэдэгшэ. Тээд тэрэ болзорой дүүрэгшье, тус асуудал шийдхэгдээдүй. БЦБК-гай мэргэжэлтэд комбинадаа хубилгажа, 2005 он болотор эндэ сагаадагданан цөлмоллозо гаргахаяа болихо, харин орондон ондоо тэрһээ асарагданан түүхэй эдээр саарһа, хөөрөлдөөмэл материал, модон гэрнүүд болон мебель гаргадаг болохо, энээнине бэлүүлхын тулада хэдэн миллион доллар һомолхо гэдэн программар эрхөөһон байгаа.

Энэ хабар Улаан-Үдэдэ болохон суглаан дээрэ тэрэ программаныг эхээр пүүмжэлэгдэжэ юм. Ушарын хадаа БЦБК-гай мэргэжэлтэд комбинадаа шэнэлэн, Байгал дээрэ зандан үлөөхэ, экологиин талаар һайн үйлдэбэригүүдыг бии болгохогүй гэдэн нэдэлгэ гаргана блуу. Тиймэһээ энэ программаныг эколого-экономическэ экспертизэ хэхэ гэдэн Байгалай талаар правительствын комиссийн шийдхэбэринэ Байгалай совет дэмжэбэ.

Түрүүшын Гүрэнэй Дүүмэ Байгал тухай Хуулийн проектыг түрүүшын уншалгаар абанан юм. Энэнь яһала зүйтэй проект байна, тийн тэрэниг дэмжэн, эсэслэн баталуулхын оролдохо гэгдээ.

А. МЕШКОВА,

Байгалай соведэй эрдэмтэ секретарь.

Буряад ороной солото хүнүүд

1994-1995 ондо манай республикын олондо мэдээсэл тараадаг хэргэсэлнүүдтэ буряад-монгол арадай суута хүбүүн - Раднажаб Бимбаев тухай яһала бэшгэдээ һэн.

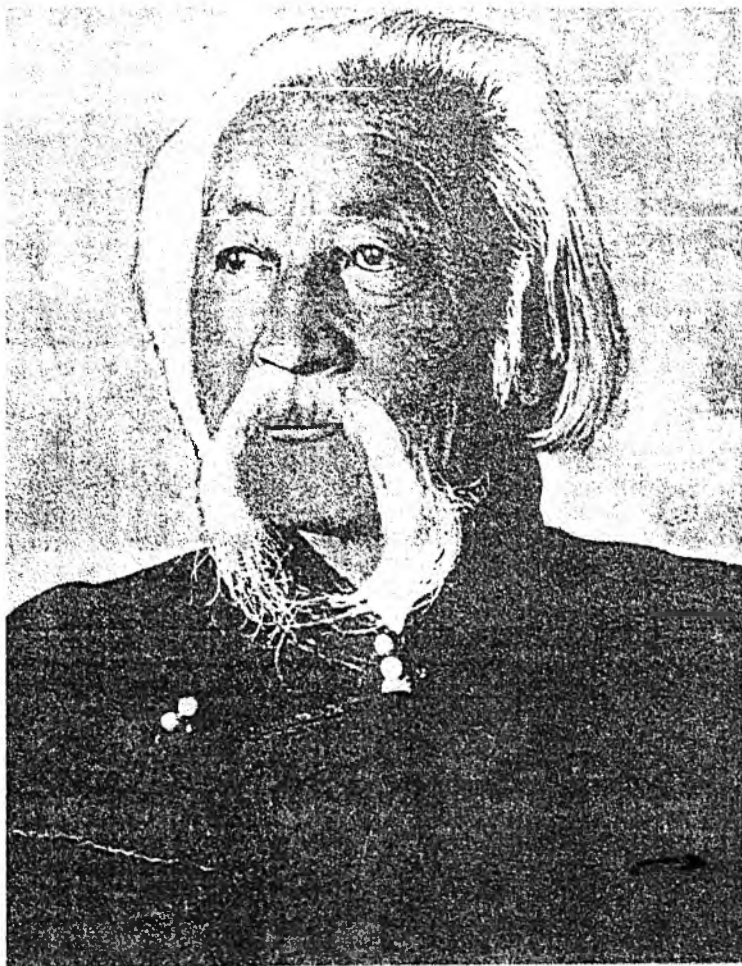
Тэрэнэй эсэгэнь - Буда Бимбаев, Монгол ороной Бүрин-Гол гэдэг нутагта түрэнһэн. Хүүдэ энэ нутаг Ород гүрэнэй мэдэдэ ороһон юм. Буда Бимбаев Забайкалийн хасаг сэрэгтэй Харьяастай станицын нэгдэх татагай сотник байһан. Энэ хүн дундаһаа дээгүүр шадаттай, шураншуддаг, ябуулга ехэтэй, хитад, монгол болон ород хэлэ найнаар мэдэдэг юм һэн. Тиймэһээ Ородой, Монголой, Хитадай наймаашадаар нүхсэдэг байжа, мэдээжэ монгол сайд Цырендоржодо Раднажаб хүбүүтэ хитад, манжа болон англи, немец хэлэндэ хурахыень үгэһэн юм.

Раднажаб хүбүүнийн 1874 ондо Хяагтын аймагай Ехэ-Нуга хүндын Мүнхэнтэн гэдэг нутагта түрэнһэн. Зүгөөр тэрэнэй хүбүүн - Монгол гүрэнэй академик Ринчин "эсэгэмин Халха-Монголой Бүрин-Гол нутагта түрэнһэн" гээд бэшэдэг байһан юм. Тэрэ үедэ Монгол уласые хүтэлбэрлэгшэд Цыденбал толгойлогшотоёо гайхамшагта эрдэмтэ, арадтаа хүндэтэй академик Ринчинийе хашадаг байһан ушарһаа.

анха түрүүшынхисэ 1927 ондо хараһан байһаб. Тийхэдэ Ринчин Сагалганай хайндэртэ гэжэ Монголһоо Ехэ-Нугада ерээ һэн. Би академигэй эхэ Дулма Сандановнае (1884 ондо түрэнһэн). Норбо гэжэ дүү хүбүүнь (Борис Владимирович) болон Эрдэни гэдэг дүү басагынь хайн мэдэхэ байгаа. Тэдэ Улаан-Үдэхотын Смолиной гудамжын 21-дхи гэртэ байдаг һэн. Тийхэдэ, 1947 ондо академик Ринчинэй хилын харуулай дарга генерал Дамдин Сүрэнтэй Хяагтын хилын харуулай отрядта ерээд байхадань, тэрэнтэй үшөө дахин уулзаһанби. Харин 1972 ондо Норбо (Борис Владимирович) гэдэг дүү хүбүүнийн гэртэ академик Ринчинтэй гурбадахияа уулзааб. Тийхэдэ академик Ринчин профессор Шырэндыбтэй ябаа бэлэй.

Академик зохид зантай, хөөрэлдэхэдөө бэрхэ гэжэ ханаа һэмби. СССР МНР хоёр ходоодоо эб найрамдалай үндэһөөр эблэрэн ажаһууха ёһотой гэжэ тэрэ хэлэ бэлэй.

Хэлэ бэшэгтэй эрдэмт доктор, Монгол ороной мэдээжэ гэгээрүүлэгшэ Ринчин Бимбаев 1905 оной ноябрийн 21-дэ, хүхэгшэн могой жэлдэ, Хяагтаһаа холо бэшэ оршодог Маймачен (мүнөө Алтан-Булаг) гэдэг нутагта Раднажаб

21.11.1905 — 1977

Ринчин Бимбаев, Монголын Академийн, действительный член
Академийн член - Венгрия, Польша, Чехословакия, Нидерланды, Югославия, Болгария, Румыния, Эстония, Латвия, Литва, Эфиопия, Гвинея, Гвинея-Бисау, Мали, Сенегал, Гамбия, Сьерра-Леоне, Либерия, Кот-д'Ивуар, Габон, Конго, Ангола, Кабо-Верде, Мозамбик, Зимбабве, Ботсвана, Намибия, ЮАР, Малайзия, Сингапур, Филиппины, Индонезия, Мьянма, Таиланд, Камбоджа, Лаос, Вьетнам, Китай, Япония, США, Канада, Австралия, Новая Зеландия, Южная Африка, Великобритания, Франция, Германия, Италия, Испания, Португалия, Греция, Турция, Израиль, Египет, Сирия, Ливан, Иордания, Саудовская Аравия, Кувейт, Оман, Йемен, Катар, ОАЭ, Саудовская Аравия, Кувейт, Оман, Йемен, Катар, ОАЭ.

Польшын, Энэдхэгтэй болон бусад гүрэнүүдтэй эрдэмтэй бүлгэмүүд академик Бямбын Ринчинийе хүндэтэ гэшүүн болгожо абahan байна. Тийхэдэ эрдэмтэй бүлгэмүүд академигтэ тус тустаа алтан медальнуудаар шагнаһан юм.

Б. Ринчин Монгол уласай залуу эрдэмтэдые бэлдэхэ хэрэгтэ баһал ехэхэн хубитаяа оруулһан. 1959 ондо академигтэй үүсхэлээр монгол туургата арадуудай хэлэ бэшэг шэнжэлэгшэдтэй уласхоорондын конференци үнгэргэгдөө һэн. 1950 ондо монголнуудай ород хэлэ шудалха учебник, 1960 ондо эсперанто хэлые үзэхэ заабарин ном гаргаһан байна. Олон шүлэгүүдые, туужануудые, романуудые бэшэхэдэ гадна ород, англи, француз, поляк, чех, венгер, немец, хитад хэлэнүүдһээ аяар 240 ном оршуулһан юм.

Б. Ринчин үнэн сэхэ, арад зонийнгоо дунда хүндэтэй, гайхамшагта бэлиттэй хүн байһан. Элитэ эрдэмтэ, литератор, журналист Б. Ринчин Монгол гүрэнэй омогорхол болохо зэргэтэй. Ганса монгол туургата арадуудта бэшэ, бүхы дэлхэйдэ нэрэнь мэдээжэ болоһон. 1930-аад онуудта эхэнь, 1937 ондо хоёр дүү хүбүүдынь түрмэдэ хаагдажа, 17-той Дамдин-Сүрэндүүнь буудуулжа, алуулһанһые хаань, Б. Ринчин манай гүрэндэ ехэ дуратай, туйлалтануудаарнь ехэтэ

“ГАРУУДИИН ХҮБҮҮЕ ДАРААШЬЕ ҺААНЬ, ӨӨДӨӨ ГАРАХА”

тэрэнэй эсэгэйнгээ тоонго буруу “забаниннь” ойлгосотой.

Бимбаевуудай элинсэгүүд XVII зуун жэлдэ Түшээтэ хаанай зонхилдог газарта ажаһууһан Мүнхэ гэдэг элинсэгтэ эхи үндэһэтэй. Тэрэ Мүнхэ хадаа сууда гараһан Үхин тайшаагай дүтүн нүхэр байһан гэжэ.

Харин Раднажаб Бимбаев өөрынгоо, туйлаһан аша габыагай зэргээр Ород хаанһаа олон шагналда хүртэһэн, мүн Монголой императорһээ “Очир Эрдэни” гэдэг орден абажа, гүн (граф) гэхэн нэрэ зэргэтэй болоһон байгаа.

1889-1915 онуудта Р. Бимбаев Троицкосавскын тамуужанай комиссариада ахмад оршуулашаар алба хэжэ, Росси, Хитад, Монгол гүрэнүүдтэй бүхы хэлсэнүүдтэ хабаадаг байба. Октябрийн хубисхалые дэмжэжэ, Монголой революционерүүд Сүхэ-Баатар, Чойбалсан, Хатан-Баатар болон бусадтай нүхэд болоһон. Троицкосавскадахи гэрын МНРП-гэй зүблөө, суглаануудыс зарладаг газар болобо.

1921 оной июнь һара соо ДВР-гэй Сүхын аймагай арадай гэгээрэлэй татагай хүтэлбэрлэгшэ Раднажаб Бимбаев Черняевтай бандын хүнүүдтэ ехээр зобоолгоһоной удаа буудуулжа алуулһан байна. ДВР-гэй дээдэ гарай хүтэлбэрлэгшэд Шумяцкий, Янсон болон Коминтернийн түлөөлэгшэ Амагаев гэгшэдтэй зууршалаар хорото ябадалтан сүүдүүлһэн юм. (Шэтын гүрэнэй архивай справка, р/с 0011492621, Шэтэ хото, Б-702-09.06.94.)

Минин нутагай болохо Раднажаб Бимбаевтай хүбүүн, ерээдүйн академик Ринчинийе

Бимбаевтай гэр бүлдэ түрэнһэн намтартай. Долоон наһа хүрөөд байхадань, Билигсайхан гэдэг гүндэ (графта) шабяр үгтэжэ, монгол болон манжа бэшэгтэ хуража эхилэ. 1915 онһоо ород дунда һургуулида һуралсалаа үргэлжэлүүлэ. 1924-1927 ондо Ленинград хотын Зүүн зүгтэй институтта мэдээжэ зүүн зүгые шэнжэлэгшэд Б.Я. Владимирцов, С.А. Козин, хэлэ шэнжэлэгшэд Н.Я. Марр, А.В. Щерба гэгшэдтэй хүтэлбэри доро эрдэм мэдэсэе нилээн гүнзэгйрүүлэ һэн.

1927-1936 он — эрдэмтэй хорооной эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ.

1936-1937 он — Гүрэнэй хэблэлэй харюусалгата секретарь.

1942-1958 он — “Үнэн” газетын хүдэлмэрилэгшэ, Монголой гүрэнэй университеттэй зүүн зүгтэй хэлэнүүдтэй татагай декан.

1958-1977 он — Эрдэмтэй академиин хэлэ шэнжэлгын, литературын институттай директор.

1946 ондо Ринчин “Сокто тайшаа” гэхэн кинофильмдэ сценари бэшэбэ. Тус фильм Монгол Гүрэнэй шагда хүртэжэ, Ринчин бүхы мүнгыень Ленинградтай блокадын үхибүүдтэ дамжуулаа һэн.

Литература болон эрдэмтэй хүгжэлтэдэ аша габыа туйлаһандынгаа түлөө Бямбын Ринчин Улаан Тутаи хоёр, мүн “Алтан гадаһан” орденуудаар болон бусад олон медальнуудаар шагнагдаһан юм.

1921 ондо Чойбалсан, Дыжит - Осор гэгшэдтэй Алтан-Булагта 7-дохи Ревсомолой эмхи байгуулахадань, Бямбын Ринчин гэгшүүнийн боложо ороһон юм

гэжэ намтар соонь тэмдэглэгдэнхэй. Харин 1929 оной март һарада Б. Ринчин МНРП-гэйдэргэдэ ороһон байна. Удангүй “панмонголизмын хараа бодолнуудай” түлөө партиһаа гаргуулба. Зүгөөр арадтаа, партида үнэн сэхэ ябаһанайнгаа түлөө 1934 ондо дахин МНРП-гэй гэшүүн болоһон аад, 3 жэл болонгүй, 1937 ондо хардалгаар түрмэдэ орожо, хэдэн жэл хаалгада һууха баата: болоо бшуу. Тийн аяар 1963 ондо МНР-эй Верховно Сүүдэй шийдхэбэрээр “зэмгүй” гүүлэжэ, нэрэнь сагааруулагдаа һэн.

Үшөө 1945 ондо Б. Ринчин гүрэнэй болон партиин урда оорыгөө зэмгүйб гэжэ тоолоод, Цэдэнбалда МНРП-дэ орохо тухайгаа мэдүүлгэ бариба. Харин Цэдэнбал болон бусад партиине толгойлогшод тэрэ мэдүүлгэдэнь анхарал хандуулбагүй. Тийхэдэ гадна гүрэнэй дээдын засагай түлөөлэгшэд Бямбын Ринчинийе “мүрдэжэ” эхилбэ. 1959 ондо МНРП-гэй Түбэй Комитеттэй Политбюро “Бямбын Ринчинэй һүүлэй жэлнүүдтэй зохёохы ажал ябуулгын үзэл бодолой буруу шэглэл” гэхэн асуудал дэбэргэжэ, тусхай тогтоол абаһан байна. Хэдэн жэлэй туршада Б. Ринчин засагай түлөөлэгшэдтэ хашуулхын хажуугаар газетэ, журналнуудта нэрэнь бузарлаһан хэдэн статьянууд толилогдоһон юм.

Тийн аяар 1990 ондо тусхай шалгалтын болоһоной удаа 1959 ондохин Политбюрогой тогтоол огто буруу байгаа гэжэ элэрүүлэгдэбэ.

Б. Ринчин, МНР-эй Эрдэмтэй академи байгуулагшадтай нэгэн,

тэрэнэй бодото гэшүүн байһан юм. Эрдэмтэн монгол хэлэ шэнжэлгын, нутаг хэлэнэй, түүхын, соёлой, бөө шажанай асуудалнуудаар ехэ һонин хүдэлмэринүүдые бүтээһэн гэжэ. Гадна Б. Ринчин мэдээжэ уран зохёолшо байгаа. Тэрэ монгол, француз, англи, ород, чех, венгер, немец болон хинди хэлэндээр бэшэдэг байһан юм. Академигтэй хүдэлмэринүүд, олон номууд СССР-тэ, Венгридэ, Польшодо, Чехословакида, Хитадта, Германида, Энэдхэгтэ, Финляндида, Япондо, Голландида, Америкэдэ хэблүүлэгдэһэн. Харин 2 ботитой “Монгол бэшэгтэй грамматика” гэхэн ажалыень эрдэмтэ хүдэлмэринүүд сооһоонь онсо тэмдэглэхээр. 1956 ондо энэ ажалаараа Венгридэ Б. Ринчин докторско диссертаци хамгаалһан түүхэтэй. Диссертаци хамгаалгада байһан оппонентүүд — академик Лигети, докторнууд Ирен ба Галди гэгшэд Б. Ринчинэй ажалыень үндэрөөр сэгнээд, монгол хэлэнэй грамматика шэнжэлгын түүхэдэ шэнэ шата эхилбэ гэхэн тобиолол хээ һэн. Тийхэдэ Б. Ринчинэй монгол хэлэнэй нутаг хэлэнүүдые (хамнигадай, дархадай г.м.) гүнзэгйгөөр шэнжэлһэн. Гадна академик олон толи гаргаһан нэрэ томьёогой, лата-ород-монгол болон бусад. Тиймэһээ Бямбын Ринчинэй эрдэмтэй болон литературна бүтээлнүүдын ганса Монгол ороной бэшэ, харин бүхэдэлхэйн туйлалтануудтай тоодо ороно гэбэл, алдуу болохогүй хаш. Эрдэмтэй хүгжэлтын хэрэгтэ оруулһан аша габыаень тэмдэглэжэ, Уйгарай, Венгрийн,

һонирхдог байһан.

Засагай түлөөлэгшэд хашуулжа ябаһан эрдэмтэ 1990 ондо, тусхай шалгалтын комиссиин 1959 оной тогтоол эрид буруушааһан шийдхэбэри абахаһаань урид, наһа бараһанинь ехэл голхормоор даа. Зүгөөр академик Бямбын Ринчин оорынгоо нэрэдэ хүрэмөөр уг залгамжалагшадые үлөөһэн байна. Барас хүбүүнийн Монголой Эрдэмтэй академиин Геологиин институттай директор, академик, харин Дынзын хүбүүнийн академигтэй нэрэ зэргэдэ хүртэхэ гэжэ байна. Нэгэ бүлэһөө аяар 3 академик гараха гэһнэ бүхы буряад-монгол шуудай омогорхогоор ябадал ха юм. Гадна 3 басагадын гүрэнэй, засаг түрын үндэр зиндаануудые эзэлһэн. “Гаруудин хүбүүе дараашье хаань, өөдөө гараха” гэхэн сэсэн үгэ энэ ушарта һанагдаха юм.

Дэлхэйгээр суурхаһан академигтэ гүрэнэй засагай хандалга ямаршье хүнэй ухаанда “баттахаар” бэшэл. Б. Ринчинэй хари гүрэнүүдтэ ажаһуудаг нүхэдын байдалыень, бэсын муудаһые мэдэжэ, аргауулхыень, тийшээ ерэхыень нэгэнтэ бэшэ дурадхаһан. Тээд академик түрэл арадтаа, Эхэ орондоо дуратай байһан хадаа нутагтаа үлөөһэн юм. Тэрэ үсын Монгол гүрэнэй хүтэлбэрлэгшэд бүхы дэлхэйгээр мэдээжэ эрдэмтэ дараһан хашаһан ушарһаа энэ хүнэй урда ехэ зэмэтэй гэжэ һанагдана.

БУДА ГАНЖУРОВ,
дайһай ба ажалай ветеран,
хизаар ороноо шэнжэлэгшэ.

80 жэлэй саана Хүнхэрэй тала дайдаа эхин хургуули нээгдэһэн юм. Мүнөө зун хүнхэрэйхид түрэл хургуулингаа ойн баярай найр наада үнгэргэбэ.

Түүхын хуудаһа ирахдаа, Бурядай автономито областыд ородог хургуулинуудай 1923 оной список соо иигэжэ бэшээтэй: "Хүнхэрэй 4 жэлэй хургуули. Ч. Л. Базаров—хургуулине даагша, Дамдин Жу Найданов-багша. Хүнхэрэй сомоной Харганаата булагта байгуулагданхай. Хүнхэрэй, Будаланай, Дэлбэрхэйн, Хангилай хошуунуудай 23 үхибүүн хурана. Үмсын байшан соо 1916 ондо хургуули нээгдэһэн юм".

Агууехэ Октябрийн революциин урда тээ түүхээ эхилһэн Хүнхэрэй хургуулида мэдээжэ олон тоото багшанар хүдэлһэн, сагай үймөөн соо зарим багшанарай нэрэ соло элирүүлэгдэһишьегүй үлэжэ болоо. Тиигэжэ 80 жэлэй хугасаа соо Хүнхэрэй хургуули заншалта ёһоор үргэн харгыда хүбүүд, басагадаа үдэшэдэг зандаа.

1914-1916 оноор Хүнхэрэй сомондо ажаһуугшад хургуулиин байшан бариган юм. Шулуута нютагай баруун-хойто зүгтэ оршодог Ара-Бүтүү газарта зон модо бэлдэжэ эхилэһэн. Агын дасанай Шойдоржи лама барилгыг эмхидхэгшэ байһан юм. Цыден Кулуков, Албажин Бадмаев, Болот Мухадэй хамтадаа 11 хүн барилга эхилһэн түүхэтэй. Тиигэжэ 1916 ондо хуушан Хүнхэрэй газарта, (мүнөө Согто-Хангил) Хүнхэрэй эхин классай хургуули нээгдэһэн юм.

Хургуули барилгын үедэ нютагай баян Сандан ноён хүн зоние ехээр дэмжэжэ, туһа хүргэһэн юм. Ж. Балданжабоной "Талын бүргэд" гэхэн туужада энэ хүн муу абари зантайгаар харуулагданхай. Харин Сандан Зодбоевой эдэбхитэйгээр Ага дайдаар хургуулинуудыг байгуулхынь мэдэхэдээ, ухаатай хүн байгаа гэжэ хэлэхээр.

Эгээн түрүүн хургуулине даагшаар Ч. Л. Базаров хүдэлһэн. Тэрэ хадаа мэдээжэ аяншалагша, буряад хэлэ шэнжэлэгшэ, Бурядай эрдэм хуралсал эмхидхэгшэдэй нэгэн мүн. Хүнхэрэй хургуулида тэрэ үедэ Нордоп Баданов, Цыдык Зыдыгайн, Цырендоржи Цыбенон, Цыпыл Зодбоев, бусад багшанар хүдэлһэн юм.

1931 ондо Үбэгээс гэжэ газарта "Хүнхэр" гэжэ колхоз байгуулагдаба. Түрэл тоонтодоо Хүнхэрэй мэдээжэ поэтесса Шуй-Ханда Базарсадаева иимэ мүнүүдэе зориулһан:

Онон голый эрэгдэ
Олон зоной занаша
Оюун номин эргэни

Сэдхэлэй үгэ

Омог солын, угтаалши,
Улгыхэн тоонто гуламташи
Улзыхэн дуулим Үбэгээмни!

Үбэгээһээ багшын ажалай намтар олон зон эхилһэн юм. 1930-1940 оноор Хүнхэрэй хургуулида Ж. Д. Чойжилхамаев, Д. Ж. Санданов, Р. Г.

гэжэ тоологдодог байһан. 1967 ондо РСФСР-эй эрдэм хуралсалай министрэй орлогшо М. П. Кашин ерэжэ, Хүнхэрэй хургуули танилсahan юм. Тиихэдэ хэдэн дахин хургуулида КПСС-эй обкомой болон райкомой Улаан тугууд дамжуулагдадаг хэн. Дүй дүршэлтэй

ХОДОДОО ДУРСАН ЯБАХАБДИ

Цыренов, Б.М.Цыренов, Б.Ж.Рабданов, Ц.Ж.Балданов, Б.Ж.Шойбонов, Ч.Маиоров, Ш.Балсанов, Түдэп, Түлэсэн Дамдиновууд, Б.Дамбаин, М.Бабуев гэгшэд хүдэлһэн гэжэ хургуулиин түүхын хууданууд гэршэлнэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ М.Цыбенон, Ч.Ж.Нимаева, Н.Этигэлэй, Б.Д.Азаров багшалаад, дайнай хүлээр—Б.Ж.Ванданов, Г.Дашиева, Г.Ж.Доржиев, М.Г.Цыбинов хургуулида хүдэлнэ.

1948 онһоо 1959 он хүртээр хургуулине даагша М.Г.Цыбинов байгаа, 1951-1961 оноор Д.Б.Албажинов, 1961-1964 оноор Б.Г.Д.Дамдинжапов хургуули хүтэлбэрлөө. Тэрэ үеын хурагшад түрэл хургуулингаа ойн баярай хайндэртэ үхибүүн ханынгаа ажабайдалда иимэ мүнүүдэе дамжуулаа.

Булагтай эхиндэ буянтай
Баруун бэвин оргонойхидбди.
Найгай хубсана хахалһан,
Найгай хоолдо тэнжэлэн
Интернадай баруун хүдхшүүлбди.
Тамжад абгайн шанһан
Өөхөн хүйтэй шүлэгдэн
Өөдэргэ боложо ургамдги.
Балма абгайн магазинай
Чуо—Чуо—Сан шоколадтаи.
Шагал тэнхээ ороо нэмди.
Монгол багша Дугар Багмаевичын
Шатарай шанга тулалдаан соо
Шоно тарбагашаажа наагаа

нэмди...

1964 ондо эхин классай хургуули 8 жэлэй хургуули болгогдожо, шэнэ байшанда ороһон юм. Тэрэ гэхээр, 1980 он болотор, 16 жэлэй хугасаа соо Хүнхэрэй хургуулиин директорээр РСФСР-эй габыата багша, Ажалай Улаан Тугай орденый кавалер Цырендоржи Найданович Найданов хүдэлнэ. Арба гаран жэл соо Хүнхэрэй хургуули округой эгээл хайн хургуулинуудай нэгэн

багшанар—РСФСР-эй габыата багша С.Б.Гонсоронов, арадай гэгээрэлэй отличнигууд К.Н.Дьячкова, Д.А.Абармитов, эрхим ажалай түлоо медальнуудтай Ц.С.Дашидондокова, Ц.И.Намсарева гэгшэд сэдхэлэйнгээ гүн баялгыг үхибүүдтэ дамжуулжа, бэрхэ, хүбэлгэн ухаатай үхибүүдэе хураһан, хүмүүжүүлһэн юм. 1960 гаран оноор хураһан Ш.Х.Цыбенон хуидэтэ багшанараа дурсан, иигэжэ хоорөө:

—Дүрбэдэхи, табадахи классай хүбүүд, басагад Хүнхэрэй 8 жэлэй хургуулиин эгээн олон хурагшад нэмди. Е.И.Баранова математика заадаг бэлэй. Саашадаа хүршэ Хангилай дунда хургуулида хуралсалаа үргэлжэлүүлхэдээ, Хүнхэрэй хурагшад математикаар бултаниие илажа, округой, областин мурьсөөндэ хабаададаг хэн,—гэжэ Шуй-Ханда Цыбенонна хургуулиин ойн баярай үедэ дурсаа хэн.

60-70-аад оноор хураһан шабинар, мүнөө Хүнхэр нютагай эрхим багшанар, нэрэ солотой эрдэмтэд, нютагай түрүү механизаторнууд, фермернууд тэрэ үедэ хүндэтэ багшанар З.Б.Санданова, Х.Б.Амоголонова, Ч.Г.Жамсаранова, В.Б.Догдомэдэ, Ю.Э.Жановта, В.М.Барановта, мүн бусад хүмүүжүүлэгшэдтэ баярай үгэнүүдэе хэлээ хэн.

Хүнхэрэй хургуулиин 80 жэлэй ойн баярай хайндэртэ класс бүхэн үнэн зүрхэнһоо багшанартаа үрээлэй хайхан үгэнүүдэе хэлээд, гарай бэлэгүүдэе барюулаа.

Хүндэтэ айлшандаа, хайрата багшадаа Цырендоржи Найданович Найдановта, тэрэнэй хани нүхэр, Хүнхэрэй хургуулиин эхин класса зааһан багша Долгоржаб Дондоковна Дондоковада гарай бэлэгһээ гадна адууһа бэлэг барюулагдаа.

Хүнхэрэй хургуули дүүргэжэ, багшын мэргэжэл шэлээд, түрэл хургуулидаа

хорёод жэлэй хугасаа соо Ц.Б.Базаров, О.Г.Бальжинимаева, П.А.Аюрзанаев, У.Г.Балданжапова болон бусад багшанар хүдэлнэ.

Үнэхөөрөө, хургуули хурагшадаар суурхадаг юм. Социалис Ажала Геройнууд Д.У.Пурбуев, Б.М.Мажиев, Ленинэй орденый кавалер Л.Бадмаев, Ажалай Алдар Солон орденый кавалер У.Юндундоржиева, Россия габыата рационализатор Ц.Б.Батомункуев, Бурядай эрдэм хуралсалай министр С.А.Намсарев, техническэ эрдэмэй кандидат Новосибирскын ЭТИ-гэй доцент У.У.Эпова, лётчик В.А.Воронков, округо соёлой габыата хүдэлмэрилэгшэ Н.И.Бадмадоржиев, мэдээжэ поэтесса Ш.Б.Базарсадаева, спортын мастернууд В.У.Цэдэшиев, Б.Далаев, Е.Амголонов болон бусад эрхим хүнүүд манай хургуули хураһан юм.

1980 онһоо Хүнхэрэй агуу хургуулиин директорнууд байһан В.Ш.Семёнов, Д.Б.Дугаров, А.П.Аюрзанаев, Г.А.Цэдэшиев гэгшэд заншалта ёһон хайн үрэдүнүүдтэйгөөр ажалаа ябуулаһан юм. 1995 онһоо Хүнхэрэй агуу хургуулиин директорээр Аюуш Болотовна Аюушова хүдэлнэ. Түрэл хургуулиа дүүргээд, Благоевцескы багшын дээдэ институт шэлэжэ, баты мэргэжэлтэй болоһон юм. Округ соо тоон залуу директор А.Б.Аюушова үдэрэй хайндэртэй түгэсхэн нютагаархидтаа, айлшадтаа баярай үгэнүүдэе хэлээ.

—Шэтын областин эрдэм хуралсалай управлениин начальни Г.Г.Филиппов округой захиргаанай гулваа Б.Аюушевтэ, аймагай захиргаанай гулваа Д.Ц.Дугаровта, Агын Гүрэн телевизидениин директор З.Х.Намдаков мүн нютагайнгаа "АйК" фермер ажахыда, нютагай захиргаанда, бусад зондоо анхаралаа хандуулжа, мүн тухаамажа үзүүлхэндэтнай хайнта да гэжэ доро дохинобди.

Тэнгэрийн бүрхэг байгааһыг ханга холо ойроһоо ерэхэн айлшад нютагаархидай олоороо сугларһангай хайнаалтай. Түрэл хургуулидаа өржэ эдир наһанайнгаа эгээл хайхан хай дурсан, Онон, Тогоон-Шулуун, Сары Нархан, Баатар хада, бусад түүхэдотнай газартаа уулзажа, зүрхэ сэдхэн тэнгэрэй ябахыетнай хүсэнэб!

Хоёр үдэрэй туршада Хүнхэрэй хургуулида дүй дүршэлэй аялга дуун эхэлхэд 80 жэлэй найр наадан түгэсхөө.

Е. ЦЫБЕНОВ

ЗАХА холын Захаамин нютагтаа Сагаан Таабай гэгдэдэг тахилгатай үндэр уулын хормойдо оршодог нютагайм эрдэм бэлгитэй гуламта, хэдэн олон үеые хүмүүжүүлэн гэгээрүүлһэн, хэтын харгыда үрэн үдэшэһэн Үлэгшэнэй дунда хургуули үетэн бидэнэртэ уриханаар ходоодоо ханагдажа байдаг.

Илангаяа 70 жэлэйн ойн баярай, тэмдэглэгдэхэдэнь, түрүүшынгээ багша Валентина Бадмажаповнатай, классайнгаа хүтэлбэрлэгшэ Мария Дугаровнатай, эрдэм ном заалгаһан бүхы багшанараа ба эдир наһандаа суг хураһан, наадаһан унаган нүхэдтээ уулзажа, аргагүй халуунаар амаршалабди, хөөрөлдөөбди, найрлаабди.

Аяар 1954 оной сентябрийн 1-дэ бэлдэхэлэй класса хорёод үхибүүд ороо нэмди. Саашанхи жэлүүдтэ хүршэ харсайнхид нэмэжэ, олон болообди. Тиигээд лэ хургуулиин тэршээ жэлүүд түргэхэн лэ хубарьяа нэн ааб даа. Бидэ буряад үндэһэн хэлэн дээрээ ном заалгаха золтой байгаабди. Энэ ехэ удха шанартай байгаа, саашанхи харгыдаманай хайн нүдөө үгөө гэжэ ханадагби. Эдир пионернууд, комсомолой гэгшүүд болохо гэжэ хуралсалаа ехэ оролдолго гаргадаг, журам сахидаг, эрмэлзэдэг байгаабди.

Түрэл хургуулидаманай бэлэг шабадаритай, ном бэрхээр ойлгуулжа, һонирхуулжа шададаг, үргэн мэдэсэтэй багшанар тэрэ үедэ олон хэн. Заримынь нэрлэн дурдабал, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй

отличник Цырен-Доржо Норбоевич Норбоев, РСФСР-эй хургуулиин габыата багшанар Иагба Цыбиновна Гомбоева ба Цыпэ Санжиевна Очирова, Мария Жамсүевна Очирова, Долгор Хандажаповна, Цырен Бадмаевич, Евдокия Сагадаевна, Софья Дымбрыловна ба бусад хэн.

Үетэн нүхэдтээ уулзахадаа,

ҮРЭЖЭЛТЭ ҮРЭНЭ САСАН БАЙГ ЛЭ!

хуралсалайнгаа жэлнүүдэе ханажа, багшанараа хайханаар дурсажа ябадабди.

Тэрэ холын жэлнүүдтэ түрэлхиднай ба багшанарнай нягта холбоотой, "Эрхые хурахаар—бэрхые хура" гэхэн дүримөөр эрид шанга эрилтэ табижа, багаһаамнай эдэб ажалтай танилсуулдаг байгаа. хургуулидаа түлээ гар хюрөөгөөр шадал соогоо тайралсадаг, хартаабха, куузику тарилгада, хуряалгада ябадаг, нуга сабишаланай шулуу түүдэг, нооһо хайшалалгада хабаададаг, мүн баһа тахяагай дальбараануудынь тэжээжэ туршадаг нэмди. Багаһаа үбһэшэдэй звенодо ябажа, бухал табижа, шэрэжэ ябахдаа, гоёл хэн даа! "Ажал гээшэ жаргал" гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Суг хураһан олон нүхэднй нютагай эдэб ажалда хүдэлжэ, шадал зэргээрээ нютагайнгаа хүгжэлтэдэ хубитаяа оруулжа ябана. Хэд бэ гэбэл: Ашатарев Б.Б., Дашажапов Д.Д., Дондоков С.Б., Ажитов А.Ч., Намсарев С.Н. ба бусад олон даа.

Мүнөөнэй хэсүү байдалһаа уламжалан зариманай ажалһыггүй болоод байһан гайхалгүй.

Минин унаган нүхэр Цыремпилова Светлана Сопомовна Дамби нүхэртээ хори хайса гаран жэлдэ таһалгаряагүй мал ажалда хамсыгаа шуун, амжалтатай бэрхээр хүдэлнэ. Светэнай үргэлсэжэ ябахынь хүсэнэб. Эдэ нүхэдэйнгөө бүлын жэшээ дээрэ харахада, хургуулииннай багшанар тон зүбоор ажал хуралсал хоёрой тэнсүүринэ оложо, шабинараа бага зэргын юумэлһээ тунхарихагүйгөөр хүмүүжүүлжэ табидаг байһан гэжэ хэлэхээр ха.

1963 ондо хургуулииннай найман жэлэй болонхой байжа,

бидэ ниншэ тиишээ—Михайловка, Сахир, Баянгол тараа нэмди. Иигэжэ олонхимнай хургуули дүүргээ, нэгэ хэдымнай Улаан-Үдэ ерэжэ, техникум, училищида ороо хэн. Гэртэхимнай бидэнэрээ хургажа, мэргэжэлтэй болгохын түлоо ехэ оролдолго гаргаа. Энэнь дэмы халаагүй. Саганова Альбина, Ульзетуев Содном, Тугулууров Жамбал багшын мэргэжэл олоо, Гармаев Шйраб, Цыбенон Шүлэм инженернууд болоо. Эрбынеева Цыден-Еши электротехникум дүүргээ—мүнөө Закаменск хотын хэлхээ холбооной дарга, Чимитова Вера Джида хуурида бухгалтер юм. Нютагаһаа холуур тарашоод, олон жэл зарим нүхэдтээ уулзаагүй тула, хуби заяан тухайгаа мэдэлсэхэһыё болонгодо байна.

Суг хураһан хүбэлгэн бэрхэ, хайрата хэды нүхэднай алтан дэлхэйтэй, бидэнэртээ саһаа урид халхасажа, хургуулиингаа 70 жэлэй ойе найрлаха хубигүй байһандань, шаналан гомдонобди. Мүнөө мэндэ

үргэлсэжэ ябахынь хүсэнэб. Эдэ нүхэдэйнгөө бүлын жэшээ дээрэ харахада, хургуулииннай багшанар тон зүбоор ажал хуралсал хоёрой тэнсүүринэ оложо, шабинараа бага зэргын юумэлһээ тунхарихагүйгөөр хүмүүжүүлжэ табидаг байһан гэжэ хэлэхээр ха.

1963 ондо хургуулииннай найман жэлэй болонхой байжа,

бидэ ниншэ тиишээ—Михайловка, Сахир, Баянгол тараа нэмди. Иигэжэ олонхимнай хургуули дүүргээ, нэгэ хэдымнай Улаан-Үдэ ерэжэ, техникум, училищида ороо хэн. Гэртэхимнай бидэнэрээ хургажа, мэргэжэлтэй болгохын түлоо ехэ оролдолго гаргаа. Энэнь дэмы халаагүй. Саганова Альбина, Ульзетуев Содном, Тугулууров Жамбал багшын мэргэжэл олоо, Гармаев Шйраб, Цыбенон Шүлэм инженернууд болоо. Эрбынеева Цыден-Еши электротехникум дүүргээ—мүнөө Закаменск хотын хэлхээ холбооной дарга, Чимитова Вера Джида хуурида бухгалтер юм. Нютагаһаа холуур тарашоод, олон жэл зарим нүхэдтээ уулзаагүй тула, хуби заяан тухайгаа мэдэлсэхэһыё болонгодо байна.

Суг хураһан хүбэлгэн бэрхэ, хайрата хэды нүхэднай алтан дэлхэйтэй, бидэнэртээ саһаа урид халхасажа, хургуулиингаа 70 жэлэй ойе найрлаха хубигүй байһандань, шаналан гомдонобди. Мүнөө мэндэ

ябаһан минин үетэн буряадаг тэбхэр табин наһааа гүйсэ үхибүүд тубхинүүлжэ, эзэнэрээ үргэлсэжэ ябана.

Түрэл хайхан хургуули Тэбхэр далан жэл

Түүрэн, өөгшөөн байһа Тэмдэг саархан дээрэ

Түрүүшын хүндэтэ хууданай

Түрэн хайрата эхэ, эсгэ Алад саашань "А" үзэгтэ

Ашата багшайа амаршаа доро доо

Эрдэмэй эхи руу хүтэлэ Эрлэтэ ехэтэй багшанар Уян зөөлхэн унаган нүхэ

Мүнөө мантааа золгохо болһо

Мүнхэ нойроор нойрсон Хүндэтэ нүхэдэйнгөө нэ Хүлгүүлэн сэдхэлдээ

Урин зөөлхэн хабарай Улэгшэн нютагта найр

Сагаан Таабайтай золго Саана наанаһаа айлша

Эрдэмэй гуламта эрхын Улэгшэнэй хургуули а

Ушоо ехэ амжалта туйл Урэгэлтэ үрэнэ сасан

С. БАДМА 1967 ондо хургуули

Салмахэ тэнгэрийн хяя

Самбу Норжимаев

(Романай 2-дохи номһоо)

(Үргэлжэлэл. Эхинийн юлиин 2-11, 16-най дугаарнуудта).

- Угы, угы, аха үбгэжөөл, та энэ хоёрэддоонэй удха үшөө ойгоодүй байнат. "Добшониин алахан хүн газарһаа гэмтэжэ үхэхэ" гэжэ тэрэнэй эхэдэнь Жарантай хүгшэн хэлэһэн байгаа, - гээд доогуур зон шэбэнэлдэнэ. - Үшөө...

- Аа, зүб. Ши Шара Башли хабсагайһаа халижа унаад, үхөө хадаа Добшониин алахан хүн болоно гэхээс ханана гүш?

- Тэрэ зүнтэг хүгшэнэй дэмы хоёрэхэнь байгаа юм бээ, би Шара Башлиин ухаа муутай болоод ябахадаа, Добшоной хутада орхиһон хутагалаа абаха байгаа гэжэ хүндэ оорөө хэлэһыень гайханаб.

- Тиигээд яагаабы?

- Одоол хара гохымнай харюун эрьежэ, гэмтэй башлида оортэнь хүроод, толгойнь эдибэ бэшэ аал? - гэжэ энэ хүрэтэр дуугай хууһааа Намтар хажуу тэрэһэнь ханамжа хэлэбэ.

- Магад, тиимэ байжашье болохо. Хэрбээ Башли Добшониин үнэнхэ дээрээ алаханшье байг гэлэйл, тээд мүнөө яахатэһэб, Башли оорөө халашоо ха юм бэ, үхэлэн хүнөө юу нэхэхэбши?

- Тэрэтайньшье зүб, зүгөөр Добшониин нээрээл Башлиин алахан хаа, нэгэ талаһаань бодоходо, Башли тон гансаараа үеэрэхэддоод Добшониин алаа гү, али ара тэнь тухираашад-нүхэдэнь байгаа гү гэхээр, хоёрдохөөр, энэ үнэн хаа, Шара Башлиин орондоо Бата Магсар хоёр худалаар хии хардуулжа, орон нотагаһаа зугадан ошохо баатай болоо ха юм даа. Би энэ асуудалдаа ехэ ханаата болоноб. Үнэн юумые ямар аргаар үнэн болгожо шийдхэхэ байгаа гэжэб? - гээд яахашье аргагүй байһандаа Аюур гажаран дуугараад, абяагүй болоно.

- Зүб хэлэнэт, хүбүүд, хэнэйшье мэдэхээр, Добшон Шара Башли хоёрой Жортуу, Дагзал, Рабсал, Шагжа мэтын бүдүүрхүү хүбүүдээр үелдэгын эли. Тээд, гэршэнэргүйгөөр яажа тэдэниин гэмнэхэбши.

Энэ үедэ газараа пулсагар улаахан хасартай, сагаахан шарайтай хүбүүхэн гэртэ ороод, олон айлшадые харамсаараа, үүдэндэ зогсоһоно ха.

- Мухаа, айлшадаа мэндэшлэдэг байха юм гэжэ шамда хэлэдэг бэшэ гүб, - гээд Цымпил дархан тэрэһэндэ энэрхыгээр хэлэнэ.

- Мэндэ амар! - гэжэ тэрэ жаань томоотойгоор бүгэдыень мэндэшлээд, ехэ зоригтойгоор айлшадаа нэгэ-нэгээр ээжлүүлэн хараадхина.

- Бэрхэ даа, хүбүүмни, зүб мэндэшлээш, бүхэтэй хүниин "мэндэ амар" гэжэ мэндэшлэдэгын мартуугүйш, - гээд үбгэжөөл зээ хүбүүгээ магтана.

Гурбан айлшад хүбүүхэндэ

харюусан, булта мэндэшлэн хойноо:

- Заа, ши хэнэй хүбүүмши? - гэжэ Хайдаб буряадай гуримаар ойлгомторгүй асуужархиба.

- Цымпилэйб, энэ байна, - гэжэ үбгэжөөлые заагаа нэн.

- Баатар нэрэтэйб, дүрбэтэйб. Долгормаа эжытэйб.

Хүбүүхэнэй нагаса эжынь тэрэһэндэ энхэрэгээр хандажа:

- Яагааш бэрхэб даа, хүбүүмни, бүхы түүхэ, наһан, гэр бүлэ тухайгаа хуу хоорэжэ үгэбэ хаш даа. хүмбэй ууха гүш? - гээд тэрэһэндэ унда хэжэ үгэбэ.

Хүбүүхэнэй хоёрэдхэ-нэйнгөө хүүдэ бүхэтэйшүүлэй яридаан саашаа үргэлжлөө нэн.

- Эдэһэнэй хара муухай хэрэг үүдхэндэнь тэрэһэнь харюу өөһэдтэнь хүрэхэньшье гэлэйг, тээд яахадаа гэмгүй зон хэлээлтэ амсаха ёһотойб? - гэжэ Намтар бэлхэндэ хандажа, тугаарайнгаа яридааа хэргээбэ.

- Юунһээшье доро муу хойшолонгынь энэл даа. Ямаршье гэмгүй Бата Магсар хоёр орон нотагаһаа тэрлэжэ оро хираагүй онгоод, огто хураагүй болошохо гэжэ яаһан бузгай юм гэжэб? Тэдэһэй амиды мэндэһыньшье мэдэхын аргагүй ха юм даа, яаха байгаа гэжэб? - гээд Аюур нэгэ һайн зүбшөөл үгэнэ аабза гэлхэндэ, үбгэн дархан тэрэһэ найдамтайгаар хараад хууна.

- Хари, тэрэ Бата хүбүүн хаана яажа ябаа юм ааб даа, нүгөөдэ тэрэ... Магсарыньшье эцдэхэ гараһаар лэ нотагаа ябашоо ааб даа, - гээд үбгэжөөл таажа тайлбарилна.

Магсарай нэрэ дууламсаараа сэдхэлэ-баржа тэсэхэ аргагүй хууһан Долгормаа хэмээхэн газашаа гараад ябашана.

Гэртэ үлөөд хоёрэдхэгшэ дүрбэн бүхэтэйшүүл Бата Магсар хоёрые хардуулаад, нотагаа орхижо ошондонь ехээр хайрлан гажаржа, тэдэһэй гэмнын сагааруулын түлөө сугларжа, бүхы нэгжэ, ханамжа, дурадхалаа тэмдэглээд, дээдэ ноёдто бэлхэлгэ бария гэжэ хэлсээдынь үзэбэ, тээд ямаршье баримта гэршэгүйгөөр тэрэһээ бүтхэхгүй гэлсээд, болёо нэн. Ядахадаа Намтар бүлэг залуушуулые суглуулжа, Жортуугай нүхэдһөө үлөө нэхэхэ байгаа гэжэ дурадхад үзэбэ. Тээд Цымпил үбгэһэд таһа хорюулаад, энэ бодолоо орхихо баатай болоо нэн. Нотагай зон өөһэд хоорондоо наншалдаа үүсхэбэл, баһа анги бололсон хахаржа, алаһаан хюдалсааншье хүрэтэр даамжаржа магад байгаа.

- Хоёр хүнэй толгой эдихэн энэ муухай шуһата хэрэг нээрээһээл Жортуута бүлэгһөө гараа гэжэ тоолоноб. Энээн тухай нэмээхэнээр өөһэдөө ноуһа мүрдэлгэ хэжэ, үнэн юумэ үнэн тэһэһэн болгоод, хүн зондо мэдүүлжэ, гэмгүй хүниинь элэрхэйлхэ манай уялга болоно гэхэ байһаб, - гэжэ Аюур

зоригтойгоор хэлээ нэн.

- Тэрэ зүб даа, тээд ехэ бэрхэтэйл ажал байха, - гээд Цымпил дарханшье баһал зүбшөөбэ.

Цымпил дарханайхиһаа гурбан нүхэдэй гарахадань уйлаһан гэжэ мэдэхээр нойтон мэлмэгэр нүдэтэй Долгормаа гэрэй ара талаһаа бии болоод, айлшадаа шийдхэжэ мордохуулахаяа сэргын хажууда ерээд, моридынь абажа үгэбэ. Энэ үедэ Аюур тэрэһэндэ хандажа:

- Долгормаа, Баатар хүбүүгээ эсэгын нэрээр нэрлүүлжэ хургыш, хожомоо муу байхагүйл, юундэ эшэхэ гайхаха юм бэ, - гэжэ зөөлхэнээр хэлээд, Магсар Долгормаа хоёрой хоорондохы инаг дуран тухай зоной мэдэжэ байһыень гэршээлэ ойлгуулаа нэн.

Айлшадаа мордохуулаад Долгормаа гэртээ оронгүй, хажуудахи жаган соогоо орожо, харбаад дээрээ доошоо хараад хэбтэһэнэ. Тэрэһэй бэеын байд гээд лэ обогод гэхэнь эли харагдана. Тээд, яахаб даа, залуу басаган, түрүүшынгөө инаг нүхэрһөө хара сэдхэлтэнэй муухай хардалгын ушараар хахасаһан ба үшөө жаа үхиүүһын эсэг... Мүнөө хаанашье, яажашье ябаһыень, амиды бэлхэньшье байһыень мэдэхэ аргагүйдөө нүхэрэйнгөө, инаг дуранайнгаа хойноһоо хара буужа, нулимсаа гоожуулахааа бэлхэ ондоогоор хүдөөгэй буряад басаган яажа ханаагаа зобохоб даа... "Тархишье Бататаяа ходо сугтаа хойулан ябаһай даа, тиигэбэл ехээр хүндэ баһуулахагүй, гэнэдэжэ хүнэй хара һабарта орохогүй, хоёр байха" гэжэ ханаагаа заһабашье, үдын хойно болотор жаган соогоо хэбтэжэ, зүрхэнэйнгөө бүхы гажарһан сэдхэл гашуун нулимсатаяа суг урадуулан гаргаад, сээжээс уужам болгоходоо, бодожэ гэртээ ороо нэн.

Энэ хүхэгшэн хонин жэлэй гараһанһаа хойно Дагдан Нанзадай гэдэг хүн жара нэгэнэйнгээ жэл оруулжа, ханаа сэдхэлхээ болоо юм гү, али жэлээ оруулаха гэһээ ламанарай айладалхалы ёһоор зүб үнэн байдаг юм гү - тэнхээ тамираа алдажа, шадалгүй болоод, лаб үлбэртэжэ эхилхэнэ тухайлаа нэн. Энэ Дагдан үбгэжөөл Түүрэнгэ Боржоо нотагай бөө гэһээ. Тэрэһэниин бээер арьягар томошье хаа, хүнөөр таарадаггүй, бээдээ хүрэдэггүй, бирагүй зантай, уйтан зосоохитой хүн гэжэ нотагайхидын хэлсэдэг байһан юм. "Минии ами наһанда хэниинь хоро хүргэхээс оролдоно хаб?" - гэжэ тэрэ бөө хүгшэндөө ходо гэмэрэн хандадаг нэн.

- "Хамниган Халзан гү, али барга Зутан гү, алиһинь хаб? Али энэ урдахи Хүхэрэгэймни хара үлэгшэн бэлхэ аабза?"

Энэ Дагдан бөөгэй муу ханан, дурдааг хүнүүдын хэд гэжэб гэбэл: нэгэһиний үргэн хабтагай Үлдирэнгэ нотагаһаа зүүлжээ Хахальбиин хада хүбшэтэй нотагта ажаһуудаг Гантимур угай хамнигадай Халзан нэрэтэй бөө юм. Нүгөөдэнь хилын үбэрэй Монголой хойто захын Хоёр загал нотагай баһа бөө Зутан гэжэ хүн. Мүн Хүхэрэгэй "Хара үлэгшэн" гэжэ хараагшань тэндэхи нотагай Дарису удаган болоно.

Дагдан бөө нотаг соогоо бөөлэжэ ехэ суурхуулаагүй хүн даа, гэбэшье тэрэ өөр тухайгаа энэ тэрэ бололтой болоогүй юумэ хүнүүдтэ хоорэжэ, бээ дээгүүр абхуулдаг зантай нэн ха. Нэгэтэ нотаг соогоо зайжа архидаад, зүгөөргүй хотуу хүниин хараһанда Гэртээ гүйлгэжэ ябаһаар, ганга дээрэ ерэжэ моринойнгоо зог татахада, эмээлхээ хобхорон унахадаа, үрөөһөн хүлөөрөө дүрөөдөө шэргүүсэдэн, хүбөө хабһаа хуу шулга шолга газарта үрүүлжэрхихэн юм. Тэрэһэй талаһиний болоходоо гуталайн түрийн оёдоолоороо хангираад, хүлын дүрөөһөө мултаржа, бөө шэлбэдээ гуталайнгаа үрөөһөн түрийнтэй, газарта хэбтэнхэй үлэхтэй нэн. Газар сохижо, ойр зуурашье хаань моринодоо шэрүүлхэдээ, хотуугаар мэдээ табиһан Дагдан бөө элүүр тооной болоһон байгаа. Гэртээ дүтэлөөд ябатараа, моринодоо унаһан аад, хүлдээрээ бодоходоо нотагаа арайхан танижа, хүни соогоо гэртээ тэрэ ябагаар ерэжэ хэбтэһэн юм. Хүгшэһиний шулгархайдань эдэһын тоһо зөөхэй түрхижэ, шархыень эдэгээгээ нэн ха. Хожомын Дагдан бөө энэ хотуугай ябадалһаа болоһон ушарһаа аягүйрхэн туһарижа абяагүй байгаагүй, өөртөө туһа болгожо шадаа нэн. Барга Зутанда ошожо, шадалаа үзэлсэг эдилдэһэн хүн гэжэб гэжэ ураар тааруулжа зохёогоод, хожомын зондо хоорэдэг болоһон юм.

"Монголой нотаг дүтэлжэ ябахадам, урдуурнь үргэн Ононой түргэн урадхал мурьмни хаагаа нэн. Удаан хаатажа зогсонгүй жаахан борбилоо шубуухан боложо хубилаад, гол дээгүүр нийдэн гарашоо хэм даа. Саанахи Дагуурай уужам дайдые зээрэн хулан боложо, үдэр хүнигүй гүйдэлөөрөө гаталаа нэмби. Тиигэжэ хилэ хүрэхэдөө, гүрэнэй алтан хилые амиды хүнһөө байха адагуусан амитаһайньшье алхаха арга, эрхэгүй байһыень мэдээ нэм даа.

Тэндээ хороод хэбтэжэ, хойто зүгһөө шанга халхинай болотор хүлээгээд, мориной хатаһан тонтоогоол боложо хубилхадаа хилэ дээгүүр хийдэжэ гарашаһан байһаб. халхинда туугдан ябатарни, хилын үбэртэ, тээ холонгог, гурбан саган тэсэ гэрнүүд харагдаа нэн. Барга Зутанай хотон айл гэжэ танихадмни,

али гэр соонь оорөө байһаб гэжэ мэдэхэ хэрэг гараба. Тиихэдэнь похойн бээ боложо хубилаад, урдаһаа халхинай болоходо гэрэйн араар ябажа үнэрын унхихадаа, Зутан бөө али гэртээ байһаб гэжэ мэдээ нэмби. Барга Зутан оорөө хоёр хамгатай, тэдэнь баруун хоёр гэрээ эзэлхэн, зүүн захын гэртэ одхон хүбүүнэйхын байгаа.

"Хэрбээ гэрэйн урдуур гү, али үүдээрнь дүтүүр ябаа хаа, нохойнуудайнь нүдэндэ харагдашаха ёһотой нэм," - гээд Дагдан саашань хожомоо олон зондо хоорэхэ бүрээ энэ хэлэһэнээ улам тааруулжа, улам мүлжэ, заабол нэгэ юумэ нэмэрлин зохёожо, тон хаяхан ябажа, хилын үбэрөөр зайжа ерэлхэндэ эли тодоор хоорэдэг болоһон юм. - "Баргын бөөгэй байһан гэр мэдэжэ абахадаа бүдүүн хадхууртай мантан шара зугы боложо хубилаад, гэрэйн баруун-урдаһаа дээбэрэйн хасаһаа доогуур шургажа ороод харахадмни, Зутан оорөө зүүн орондээрээ саашаа хана тээшээ хараад унтажа хэбтэбэ. хамганиинь зайдан тулга дээрэ сайгаа шанаад, эдешүүлжэ байгаа нэн. Тиихэдэ Барга зутанай бодоогүйдэнь хүнжэл соонь шургажа ороод, бүдүүн гуя руунь хадхажархиха байна гэжэ бодомсоорнь, тэрэ гэнтэ наашаа эрьелдээд, ута шубууттай гаанзаяа тамхяар дүүргээд, хамганһаа тамхяа носоохойо сусла эрээ нэн. Би тэрэһини хадхажар бэлэн, бээс ноуныхай хороод лэ саашаа яаһаа гэжэ хонирхон хаража хэбтэһэб. Зутан суслаяа абаад, тамхитай гаанзадаа хүргэхэтэйн сасуу гэнтэ ушаргүй ехэ гал дүлэн соробхилоод, нүдэмни ялбажа юушье харахаяа болишоод, агшан зуура мэдээ алдажархиба. Тиигэбэшье дары хасаһаа дороһоонь холжоржо гарамсаараа, алтан хараасгай болон хубилаад, хооргоо шулуун түргэн нийдэшөө нэм. Нийдэхэ үедөө хүбөө ба хажуу хаб наймнай үһэн хуу хюрбаһаагадан шатаһаһан байһаад, тэсэһэгүй үбдэжэ ябаа, гэбэшье, хоёр далимни яагаашгүй бүтэн үлэхэндэнь бүхы тэсэбэри, шүрбэлхээс зангидаан, нийдэ нийдэлээр бээс абаржа, арай амиды голтой нотагаа бусааб. Барга Зутан намһаа үлүү шадабаритай байгаа, тэрэһэнэй адрятадан эдирхэжэ ябаһаар, амияа таһалуулан алдаа нэм даа", - гээд лэ Дагдан бөө баруун хажуу хабһайнгаа яган улаан үргэн хорьбо зондо харуулдаг зантай юм нэн ха. Үбгэн бооһые дийлдэһэнээ һайрхана бэшэ, харин ехэ эрдэмтэй бөөтэй эдилдэхэ шадалтай ба оорөө элбэтхэлэй амита болжо хубилха эдитэй шэдитэйб гэжэ хүндэ үнэншүүлхэ, тиигэжэ зонин бээдээ хүгдүүлхэ гэлэн лэ арга хааб даа. Тээд энэ хэлэдэг хооронһоонь хэды шэнээн алдуу оложо, үнэншэхөөршье бэшэ, нэгжэлхээршье хаань, мухар хүзэгтэнэй олонхын яһала үнэншэдэг, шүтэдэг байгаа бшуу.

1) Гаанза-жаахан түмэр гааһан.

(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Түрэл хотымнай 330 жэлэй ойн баяр тэмдэглэлгэдэ үхибүүд талада үлөөгүй, хайндэртэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаба.

Үдэ багтанаран шангаар шаража, "нохойн гангинама" халуун болобо гэжэ хэлэхээр байгаа. Хүүхэддэй "Үльгэр" театрай хажуудахиталмай дээрэ гүртэхинтээ хамта ерэхэн хүүгэд олоороо сугларбад. Тус талмай эдэб үншын лентэ, шаар, үхнбүүдэ нааданхайнуудаар шэмэглэгдэнхэй. Эндэ тэндэ наймаашад хэрюун унда болон эдэхудадана. Үхибүүд эндэдаам дүүжэн, дэбхэрэлгын "бамбааша" дээрэ наадажа, тэргэтэй болон хазаар морёор ябажа, бээс сэнгүүлхэ аргатай, эстрадна дуушан Наташа Корольевагай дуунууд эдэлэн.

Республикын габыата артист Баста Цыденов эрэн гүрөөхнэй рольдо наадажа, "Үльгэрэй орондохон" хайндэрье хүтэлбэриллоо. Энэньшье оорын удхатай. Юуб гэбэл, Улаан-Үдэ хотын нүр нүдэ болохо герб дээрэ эрэн гүрөөхн зураатай ха юм. Клоуны (О. Бабуев, З. Ригчинов), Буратино (Д. Жамсуев), Незнайка (В. Самбуев) - эдэнэр хүхиюун аяаашаа дэлгэжэ, харагшады баярлуулжа шадаа. Гадна бусад артистнар хүүгэдтэ концерт-наада харуулхан байна.

"Солдатский" гэжэ соёлой байшангай түлөөлэгшэ Дари-Сүрэн Согтоевагай хүтэлбэри дорбүлэг үхибүүд хүүгэдэй дуида эдэб хонирхолтой наада эмхидхээ.

Үхибүүд тон эдэбхитэйгээр наадануудта хабаадалсана. Гэдэргээ татаалдан хүн үгы. Энэ хайндэртэ хамаг наада эмхидхэхэ хэрэгшмэй Лидия Георгиевна Разницына (тахяагай роль гүйсэдхэгшэ) эрхилнэ. "Онтохонуудай аукцион",

ТҮҮХЭЭ МЭДЭГШЭД ТҮРҮҮЛЭЭ

Улаан-Үдэ хотын 330 жэлэй ойн баярта зориулагдана хэмжээ ябуулганууд хаа хаанагүй үргэн далайсатайгаар үнгэргэгдэн байна.

Түрэл хотынгоо түүхэ мэдэгшэдэй конкурс Номой байшангай талмай дээрэ болобо.

Конкурсын эхилхээ урида талмай гоёор шэмэглэгдэнхэй, тэндэ хүжэм эдэлнэ, хүн зон олоороо субажа байгаа бэлэй. Аяар 100-гаад хүн хабаадаха ханаатай конкурс эмхидхэн гүйсэдхэгшэ Раиса Андреевна Серебряковае тойроод байшабад.

Р. А. Серебрякова 20 жэлэй туршада аяншалгын бюротой директорээр хүдэлхэн, түүхэсэн, хизаар ороноо шэнжэлэгшэ, хэдэн номой болон картануудай автор юм. Конкурс үнгэргэхэдэнь тэрэндэ Т. А. Фёдорова хамталсаа.

Улаань конкурс эхилбэ гэжэ сонсоход, Р. А. Серебрякова нимэ асуудалданууды сугларалгадай анхарада табиба:

1. Хаана, хэзээ, хэн манай хоты байгуулааб?
2. Хотомнай хэды дахин нэрээс нэлгүүлэб?
3. Нүүлшынхнээ хэзээ нэрээс нэлгэб?

4. XVIII-XIX зуун жэлнүүдэй ямар архитектурын хүшоонууд мүнөө үедэ хотодомнай үлэнхэйб?

5. Нэрлэгдэнхэн үйлэс болон талмайнууд түрүүн ямар нэрэтэй байгаа? Революцийн болон Советүүдэй талмайнууд, Лениний, Балтахиновай, Куйбышевай, Кировэй, Лиховоной нэрэмжэтэ үйлсэнүүд ба Смолиной, Коммунистическэ үйлсэнүүд?

6. Манай хотодо хэзээ герб бин болгодооб? Тэрэн дээрэ юун зураатайб? Герб ямар удха шанартайб? Улаан-Үдэ хотын герб бин гү?

7. Верхнеудинск тухай А. П. Чехов юун гэжэ хэлэнхэн байгаа? Хэзээ манай хотодо ерээб?

8. Манай хотодо дээдэ-Онгостой бин гээнэ аабдаа. Харин Доодо-Онгостой хаана байдаг бэ?

9. Советүүдэй талмайн түхэл хэзээ хубилагдааб? Хэзээ В. И. Лениний хүшөө нээгдэб? Хэн авторын бэ?

10. Комсомольско талмай хаана байдаг бэ? Ямар хүшөө тэндэ бииб?

11. Хэзээ оперо болон баледэй байшан баригдааб? Хэн авторын бэ?

12. Терешковагай нэрэмжэтэ үйлэс түрүүн ямар нэрэтэй байгаа?

13. Хэзээ, ямар ордендо Улаан-Үдэ хотомнай хүртөөб?

Дээрэ нэрлэгдэнхэн түүхын асуудалнуудта тобшо харюунууды үгэхэ зон олон байба гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Зүгөөр асуудал бүхэндэ тон тодо, бүри нэмэлтэй харюунууды үгэхэн зон илагшад гэжэ тоологдон, номуудаар, дуунуудай суглуулбаринуудаар, "Улаан-Үдэ" гэнэн открывкануудаар болон бусад шангуудаар урмашуулагдаа лэн.

Хотын түүхэ мэдэгшэдэй конкурсн боложо байхада, хажуудань нааданай программа "Хайшан гээд "Одон" болохоб?" "Хэр анхаралтайбиг гэжэ шаагын" гэнэн конкурснууд үнгэргэгдэжэ байгаа бэлэй. Тус конкурснууды хотын соёлой тахагай "Мелинатор" соёлой байшангай методист А. В. Метелькина, директор Н. И. Монтотова гэгшэд шадамар бэрхээр хүтэлбэриллоо.

Харин конкурсн заахарлаа үедэ "Буламур", "Багульник" хүүгэдэй ансамблнууд, "Тоонго" гэнэн арадай ансамбль, түбэнги хоолойгоор дууладаг Эрдэнэ Мункуев болон бусад бэлгэ шадабария харуулжа, сугларалгадай хужарлуулхан байна.

Конкурснууд тов энхирхолтойгоор үнгэрөө, гэбэшье хизаар ороноо шэнжэлэгшэдэй, хүжэмшэдэй, уран зохёолшодой олоор суглархан ушаргаа нүүлшынхидтэ анхарад хандуула сагай үлөөгүйнхэ ехэл харамтай байгаа лэн.

Б.-М. БАЛДАНОВ, СУРАГ ДЭЭРЭ: "Багульник" ансамбль хатар гүйсэдхэнэ. М. ШАНТАКОВОЙ фото.

Республикын залуу бэлгитэй журналист ДАРИМА САМБУЕВНА НАГУСЛАЕВАГАЙ

наһа бараһан ушараар Буряад Республикын Журналистнуудай холбоон, "Буряад Үнэн", "Бурятия", "Правда Бурятии", "Молодёжь Бурятии" газетэнүүдэй редакцинуудай, Буряадай Гостелерадиокомпанийн коллективүүд гэр бүлэдэнь, түрэлхидтэнь, дутын хүнүүдтэ гүнзгэ инаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Улаан-Үдэ хотын Барилгашадай проспектын 32-дохи гэрэй 92-дохи байраһаа июлиин 17 - до үдэрэй 13 сарһаа хүдөөлүүлэгдээ.

ЁНОТОЙЛ "ҮЛЬГЭРЭЙ ОРОН" ЛЭ

Иимэ "Үльгэрэй орон" түхээрлэгдэ Улаан-Үдэ хотын мэрийн түлөөлэгшэд, хотын захиргаанай соёлой тахагайхид, хүүхэддэй "Үльгэр" театрайхид эдэбхи гаргаба.

Хүүгэдэй хайндэрэй сценари бэшэнхэн Эрдэнэ Жалсанов, режиссёр Содном Хажитов, уран зурааша Евгения Будожапова гэгшэдые нэрлэе. Мүн И. Кулиева, С. Бадлуева, Б. Цыденов, Ц. Бунеев, Ч. Ригчинов гэгшэд найр наада эмхидхэлгэдэ хубитаа оруулаа.

Улаан-Үдэ хотымнай 330 жэлэй ойн баярай хайндэртэ үхибүүдэй хабаадалсангүй байхань аргагүй. Яагаанье наа манай хотынхид, манай ерээдүйнхид болохо юм, гэжэ хүүхэддэй "Үльгэр" театрай директор Б. Н. Дышенов хэлэнэ. - Манай театрай хажуудахиталмай дээрэ гүртэхинтээ хамта ерэхэн хүүгэд олоороо сугларбад. Тус талмай эдэб үншын лентэ, шаар, үхнбүүдэ нааданхайнуудаар шэмэглэгдэнхэй. Эндэ тэндэ наймаашад хэрюун унда болон эдэхудадана. Үхибүүд эндэдаам дүүжэн, дэбхэрэлгын "бамбааша" дээрэ наадажа, тэргэтэй болон хазаар морёор ябажа, бээс сэнгүүлхэ аргатай, эстрадна дуушан Наташа Корольевагай дуунууд эдэлэн.

Найр нааданай үедэ Улаан-Үдэ хотын захиргаанай гулваа В. А. Шаповалов баяр баясхангай үгэ хэлэхэ зуураа, тус талмайн "Үльгэр" театрай мэдэлдэ хүсэд үгэхэ асуудал хараада абаха байханаа мэдүүлээ.

"Байгал" ансамблийн, буряад драмын болон хүүхэддэй театрай артистнар наада зугаа харуулжа, хүүгэдые хүхээбэ. Буряад

"Бэлэгтэй бүмбэгэ" гэхэ мэтэ яһаа олон наада, зурагай мурьсоо үнгэргөөбди, - гэжэ Дари-Сүрэн хэрэгшмэй улагшатай ябаһанда байсана.

Хотын эдэб соёлой байшандахид ансамблийн болон нургуулинуудай үхибүүд найр нааданда хабаадалсажа, баяр баясхангаа хубаалдаа. Хатарай "Вдохновение", "Акварель", "Мозайка" гэжэ ансамблнууды, "Радуга", "Мелинатор" болон бусад соёлой байшангай бүлэг хүүгэдые нэрлэмээр. Оксана Цыганкова, Настя Света хайндэрье ирагуу байхан дуунуудаараа шэмэглэнхэн юм.

хайндэрэй түгэсхэлдэ "Үльгэр" театрайхид бишыхан нүхэдтөө "Чудеса для Алисы" гэжэ нэрэтэй зүжэг дурадхаба.

В. ДАШИНИМАЕВ, СУРАГУУДАДЭЭРЭ: Улаан-Үдэ хотын захиргаанай гулваа В. А. Шаповалов тахагай роль гүйсэдхэгшэ А. Г. Разницынагай хамта (дээрнэ - хайндэрье хүтэлбэрилэгшэ Б. Цыденов эрэн гүрөөхнэй рольдо); клоун О. Бабуев хүүгэдые хамааруулжа байна; найр нааданай үедэ.

М. ШАНТАКОВОЙ фото.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор А. Л. АНГАРХАЕВ.

РЕДАКЦИОННОКОЛЛЕГИ: РИГЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшын), ЖИЖИТОВ Б.-М.Ж. (харюусалгата секретарь), ГАРМАЕВ Р.Б. (Буряад Республикын Президентын ба Правительствын аппарат), СУНДАРОН Д.Д. (Буряад Республикын Арадай Хурал), тахагууды алагшад: ДАШНЕВА Г.Х., ДОНДОГОЙ Ц.Ц., ОЧПРОВ С.Д., САМБЯЛОВА Т.В., ПИИТАЕВ В.И. (хэлбэлгэй директор).

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Калалгарингийн үйлэс, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэлбэлгэй 2 хуудан хэмжээгэй. Индекс 50901. Хэлэг 3772. Хэлбэлгэ тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэнэн АО-до газетэ хэлбэлгэ. Директорайн телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүриххэлгэ абтанхай. Заказ № 7805.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшын - 2-68-08, харюусалгата секретарин - 2-50-52, секретариатай - 2-62-62, тахагууд: нийтнэ-политическэ - 2-55-97 (даагшан), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическэ - 2-64-36 (даагшан), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон нургуулинуудай - 2-60-21, (даагшан), 2-57-63, олончитын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшан), 2-34-05, 2-69-58; оршуудын - 2-67-81; корректорнуудэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнууд: Агинскда - 3-42-10; Закаменскда - 30-61.

"Бурятия" хэлбэлгэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-35-95.